

Encara no estan
dissolts els escamots

HORES GREUS

Poble i demagògia

La tensió creixent dels nervis d'una massa repercuteix singularment sobre l'ànim de cadascun dels individus que la formen. Hom es sent embolcallat per una mena de xarxa invisible (és la metàfora corrent, i per tant té el seu valor documental) i no s'adona, certament, que és un dels elements integrants, una de les malles. Es crea l'ànima col·lectiva i cada cop sentim com ens va empenyent i arreconant la nostra peculiar. Quan la tensió arriba al paroxisme, nosaltres

que va de l'obrer d'ofici a l'home de carretera, passant pel tècnic i el petit industrial i comerciant, que hem de cercar l'home que té els instints d'«animal polític». Ni dalt ni baix no hi ha consciència i l'individu no té cap visió de les necessitats del conjunt nacional.

Ara estem a la vetlla d'unes eleccions de representants del poble a les Corts. Tot el

Els primers símptomes externs de les eleccions

ja no som nosaltres, ni el món el mateix món de cada dia.

Però, no gens menys, una opinió general es compon d'una mena de producte de sumes i diferències d'una sèrie d'emoció particulars. I quan s'ha pogut arrelar una mica, llavors comença l'ascensió de l'entusiasme, que no és més que aquest estat mixte de patiment i d'eufòria, que ens concentra, dissipant-nos. I d'aquesta concentració dins la dissipació neix allò que, en política, se'n diu poble, i que a la tragèdia grega era el cor: és a dir, un comentarista volant, submergent i també engendrants els protagonistes.

El poble és la personificació del bon sentit. No vol dir que no s'equivoqui; però no s'equivoqua gaires vegades seguides. En això és a l'inrevés dels individus, que tenen l'amor propi que els obliga a persistir en llurs errors i a defensar-los a cop de sofismes. El poble tarda més o menys a descobrir l'error, però sempre acaba eliminant-lo. Tot és qüestió de temps.

Per això els demagogs, afalagant i enganyant les multituds, sembla que no poden mai fracassar. Però d'una manera misteriosa, quasi vegetal, veureu que, sense raons aparents, van marcant-se un dia, no se sap com, desapareixen per sempre més. Lenta-ment, han obrat les forces del poble.

Bastant creïdula, la multitud, té, no obstant, un avantatge que compensa aquest defecte: no es deixa extraviar per subtils i no poden atreure-la tots els bizantinismes. L'esperit d'intriga mai no s'hi obre pas. Per on és impossible que el país segueixi massa estona els somnia-truites i els ideòlegs que no tenen el sentit de la realitat. Passat el primer enlluernament, la gent es fatiga d'escollir-los. El poble només sent els grans ideals, grans en elevació i en grandària. Sent la terra, la raça i la història. Té, així mateix, un concepte molt just i molt ponderat del que és llibertat i el que és justícia. Pel que fa als dos últims conceptes, el poble no és temible sinó en moments reaccionaris, provocats per grans catàstrofes i desgavells de la vida comuna.

El poble comprèn des del més alt al més baix dels ciutadans; però hi ha un centre de gravetat de la massa, i allí el poble és més poble. Cosa que significa que té les característiques més acusades, la intuïció més neta i la voluntat més pura. Aquest centre de gravetat no és al capdamunt ni al capdall. Un i altre estan tarats per l'egoisme i el particularisme; els uns perquè el massa tenir els fa ésser ambiciosos; els altres, perquè el massa freturar els fa envejosos. És al mig per tota aquesta massa treballadora

problema dels polítics que tinguin consciència, que vol dir que es sentin poble, consisteix a evitar que les demagògies o les ideologies buides puguen entelar els ulls de l'ànima nacional. Per conèixer aquests enemics de la veritable democràcia, només cal fixar-se en llur mentalitat. Els demagogs sempre refereixen llurs prediques a llur persona. La finalitat d'una política demagògica és fer la peanya per a tal o tal altre personatge. La demagògia, com a cosa impura i sense amor que és, té per costum excitar odís i explotar petites passions, assenyalandament la de l'enveja. Pinta paradisos per tal de provocar infern dins les ànimes i explotar el braó dels desesperats que ella suscita. Ara bé, a sota i a sobre la massa social es troben les persones més interessades; és a dir més propícies a fer de tropa de xoc de la demagògia.

L'ideòleg buit és vanitós i imaginatiu. La inconsciència li serveix de bona fe, i quan cau, sempre cau plegat amb els homes que ell enganya sense voler. No abunda tant com el demagog, perquè és una espècie més refinada. Ara mateix, no veïem a Catalunya cap ideòleg buit i divagador. Tot el mal present es concentra en la demagògia.

I contra aquesta també és més fàcil la lluita, sobretot quan ja fa temps que la demagògia s'ha revelat i ha pogut ésser reconeguda, lentament, però segura, per l'ànima del poble.

De Dijous —
a Dijous

Aquell home pintoresc que és don Ramón Maria del Valle-Inclán ha passat per Barcelona, tornant d'Itàlia. Hi ha estat poques hores només, però les suficients per a divertir algun amic amb la seva xerrameca inextricable i virulenta.

Valle-Inclán, en efecte, és una de les males llengües més considerables. Cal dir que de males llengües n'hi ha de moltes menes, unes més apreciables que altres. Tot sovint es dona aquesta apel·lació, en to pejoratiu, a les persones que veuen les coses clares i les diuen sense embuts. Solen ésser persones ben informades, de sagacitat i dots d'observació. Altres vegades, la mala llengua s'esmerça d'una manera gratuïta, desproveïda de fonament. Sovint Valle-Inclán es fa mereixedor d'ésser inclòs en aquesta darrera categoria de males llengües, per la desimboltura amb què penja infànties i atribueix coses monstruoses a les seves víctimes. Sinó que la seva cèrbola de teòleg pamfletari dels temps de la Reforma fa una certa gràcia, i la mateixa virulència de les invectives, de tan exagerada, lleva eficàcia al seu malparlar. Fent de mala llengua o no fent-ne, ese gran don Ramón de las barbas de chivo és sempre un home pintoresc.

Ara, tornant d'Itàlia, després de dir totes les irreverències imaginables sobre la Santa Seu i els més alts dignataris pontificis sense excloure'n el Papa, ha explicat una mesura de govern que és prou ben observada perquè valgui la pena de fixar-s'hi, ja que, d'altra banda, se'n podrien treure ensenyaments d'utilitat local.

A Itàlia — ha vingut a dir Valle-Inclán — hi ha més sense feina que enlloc, però els mateixos parats no se n'adonen. En canvi, a Espanya, que n'hi ha molts menys, mouen un enrenou de trenta mil diables. És que Mussolini té una concepció cesària que manca absolutament als nostres governants. Act, el sense feina, tip de passejar pel moll i de seure pels bancs, s'adona aviat que està parat, i com que li sobra temps per a pensar-hi, fa de parat amb totes les conseqüències. En canvi, a Itàlia, Mussolini organitza una carnavallada o altra cada dia. Ara una desfilada, ara una recepció, ara això, ara allò, el sense feina té feina a badar o a formar, i així tarda molt a donar-se de la seva situació.

Que fa l'efecte que a Alemanya, sota un règim imitat agreujant-lo del d'Itàlia, també és practicat intensament potser encara més intensament que a Itàlia.

Que fan parats, doncs, els nostres flamants dirigents, tan esquerristes, obreristes i comarcals, tan afonats a parlar dels humils, per a corregir el problema d'uns altres parats — amb un remei tan eficaç com totes les escasses mesures de govern que prenen, i que serviria igualment per a l'entabanament de babaus?

A més a més, si a Itàlia hi ha camises negres, i a Alemanya brunes, que serveixen admirablement per a distreure els parats, adhuc fent-los-la endossar, actí tenim unes camises escamotiques d'un color groc-verdós, que podrien servir d'allò més bé. Posats a copiar instantàniament, i adhuc a inventar-ne de noves un dia d'inspiració, els de l'Esquerra podrien imitar aquesta.

Però tenen tan poca imaginació, que ni el dia de la tan famosa com tronada moixiganga de l'Estat s'els va acudir i en comptes d'omplir autobusos Torner de criatures que prou pena tenen d'ésser asilades, podien haver-los carregat de parats, cosa que hauria proporcionat un públic que prou falta feia. I amb la promesa final i ritual de la caseta i l'hortet, els sense-feina haurien quedat, si no satisfets, esperançats.

Però ara ja és massa tard per a pintar cigonyes d'aquest plomatge. Tot això dels escamots i llurs demostracions oficials i clandestines, ja ha arribat massa avall en el seu descrèdit.

Un tütü subhastat

En fer-se pública, el dilluns passat, la candidatura radical, tothom observà en primer terme que, feta excepció d'alguns noms per a despistar, com els d'En Palma, En Polo i En Carballo, s'havia donat una excessiva preferència als diguem-ne peixos grossos, com En Matutano i En Giralt, i als nou arribats al partit o sigui els neo-lerrouxistes, com En Matheu i En Farreras.

Tant per tant — observà un ingenu — no n'ha de sortir cap. Valia, doncs, la pena de donar una mica més de satisfacció a la massa del partit.

Però, qui hauria pagat les despeses electorals? — li replicaren —. Hem hagut d'escollir gent de diner que cotitzés per a aquestes despeses, compreneu?

Ho comprenc perfectament. Voleu dir que això, més aviat que una candidatura, és un tütü subhastat.

Una cosa semblant.

Ah!...

Sobretot, la discreció

Quan a la Bohèmia, el dia del míting de la coalició d'esquerrers, començaren a canviar-se mastegots entre els que hi anaren a pertorbar l'acte i els que tenien cura de l'ordre, En Solervicens, de La Veu, s'aixecà del seu seient i se'n anà més que de pressa.

Se'n anà a l'Ateneu.

Tot just he vist les primeres batusses

— explicava als seus companys de penya d'aquella casa — m'he apartat discretament...

Discretament? I només va apartar-se?

Fa rodar el cap de pensar on fóra a aquestes hores, si no és discret, el senyor Solervicens.

Vols venir, maco?

Un dia de la setmana passada, El Correo Catalán publicava un article dedicat a Manuel Brunet. L'autor de l'article, en funcions celestinesques, feia els primers avanços per a una captació de l'inflamable pamfletari. Deia que Brunet no havia pas trobat ben té el seu encaix a la Lliga, que amb els carlins encara estaria millor, i que era una llàstima que no fos dels seus, però que ja hi acabaria.

S'equivoquen? fins a la mort, seré de la Lliga.

I sense transició, afegia: — Ara, si ve un feixisme, seré el primer que correré a apuntar-m'hi.

Jugadors amb avantatge

En la seva conferència de dilluns, el líder Cambó recomanà propaganda intensa, però, sobretot, sense insultar ningú. La recomanació ha causat una forta alegria als de La Humanitat:

— Ja podem apretar tant com voldrem contra la Lliga. Ara raí que no s'hi tornaran!

Un autocar de capellans

El mestre Gibert va ésser invitat a assistir, diumenge passat, a la primera missa d'un deixeble seu. Deferent, hi acudí. Acabada la cerimònia, que havia tingut lloc a Sant Andreu, el nou clerge i dues dotzenes més de companys seus insistiren prop del músic per a tornar-lo a Barcelona en un autocar descobert que havien llogat. I ja teniu un cotxe els únics passatgers seglars del qual eren el mestre Gibert i el xofer, a punt de fer el trajecte de Sant Andreu a Les Corts.

Un auto carregat de capellans no és pas un espectacle que es vegi molt sovint, i el seu pas per la carretera de Ribes desvetllà una viva curiositat. Però en tornar, sense previst, per la Gran Via, el vehicle es trobà voltat pel públic que sortia del míting que la F. A. I. i la C. N. T. van celebrar a la Monumental. Aquí, l'auto i els seus ocupants

ja no foren objecte de curiositat, sinó de les frases més despectives i dels insults més recargolats, aguantats amb cristiana resignació pel passatge.

I el més insultat fou, precisament, el mestre Gibert, que, única americana entre tantes sotanes, fou pres almenys per un jesuítas disfressat.

L'ós que cerca esbarjo

Quin esglai! La cosa succeí en un Centre Republicà domiciliat al carrer d'Aldana, a l'edifici de l'Olympia.

Era en havent dinat. Uns socis es trobaven allí prenent cafè tranquil·lament quan, de sobte, hi féu la seva aparició un ós, un ós autèntic, viu, de talla més que regular.

Els socis encara fugen...

L'ós, però, no s'atreví a passar gaire enllà de la porta.

Es tractava d'un ós que s'havia escapat del circ Olympia. Un ós prudent, bastant formal, sense malícia.

Arribà el domador darrera seu i se l'en-dugué.

Equivocació enutjosa

Per mitjà del micròfon d'una emissora local, un periodista radia un reportatge dels nostres cementiris. Diu:

— Entre els cadàvers d'homes il·lustres que reposen al nostre cementiri nou, cal destacar els de Vallès i Pujals, Guimerà, Verdaguier...

Hom assegura que el senyor Vallès i Pujals, en sentir-ho, oblidà per un moment la seva condició de figura important de Lliga Catalana.

Aquestes deixebles no aprofiten

El divendres darrer, el partit d'Esquerra havia de celebrar dos mitings simultanis, l'un al Clot i l'altre al cinema Catalunya, del Poble Nou. A última hora, però, va caldre cercar un local esquitit per a celebrar-hi el darrer. Què havia passat? Simplement: el propietari del cinema Catalunya no deixava celebrar el míting al seu local si abans no li era saldat el compte de les destroces que hi hagueren quan aquell famós míting del d'interrupció de mitings polítics. Com s'ha pogut demostrar darrerament, els escamots del senyor Dencàs no són pas uns deixebles gaire aprofitats.

Una mena de pólvora

Cada dia arriben a les redaccions dels diaris noves dades biogràfiques de l'hirsut i darrerament molt anomenat Alexandre Forcades. Hom sap, per exemple, que a les envistes de les eleccions al Parlament de Catalunya, va donar-se de baixa del partit d'Esquerra.

No vull fer mitings — deia — i propaganda d'uns candidats entre els quals no en trobaria cap amb qui no tinguí pendient una qüestió personal. Després, quan hagin passat les eleccions, tornaré a ésser un militant disciplinat.

Destroces a la quietat

Cada dia s'aferma més dins l'ànim de la ciutadania catalana la idea — ja exposada i tot en mitings — que l'Esquerra és una mena de F.A.I. burgesa.

Fins ara els símptomes eren només verbals. Però en l'actualitat ja hi ha proves materials, efectives, d'una anarquia llibertària provinient del partit governamental — no comptant-hi les gestes dels escamots.

Al carrer de Lluís hi ha un centre d'Esquerra del qual són factòtums els per molts motius arribistes Riera i Puntí i Roc Boronat. Quan la festa major — el mes de setembre darrer — aquesta entitat bastí un envellat al dit carrer, d'on, per tal de dreçar-hi els pals, foren llevades gran quantitat de llambordes.

S'ha acabat — ja fa temps — la festa major. Però les llambordes no han tornat a llurs llocs d'origen, en els quals, en canvi, apareixen sengles sots on l'aigua s'entolla tot fent el pas intransitable.

L'Esquerra, doncs, com veïem, no tira bombes, però fa destroces equivalents.

Els catalans d'Amèrica

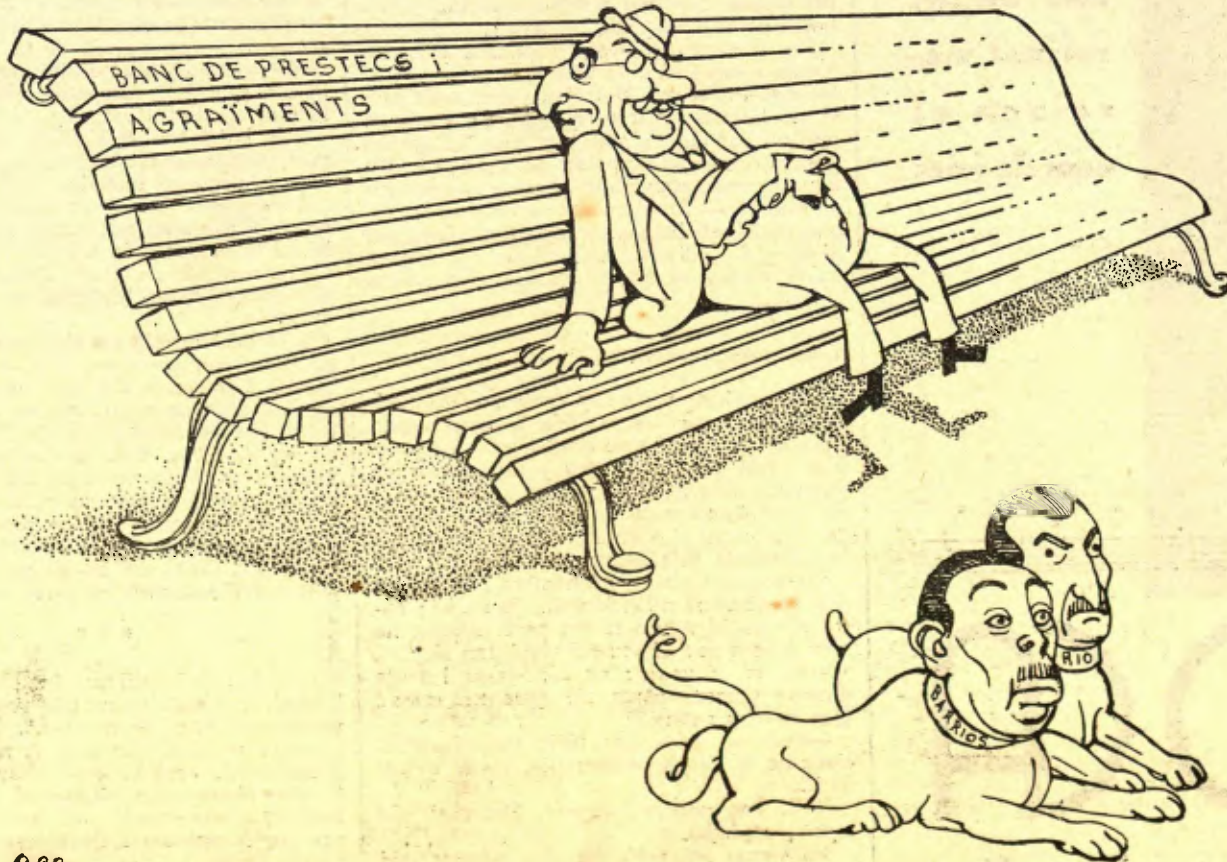
...voldrien tenir un diputat que fes sentir la veu de mig milió de catalans que encara hi resten, la manera de pensar dels quals sols pot ésser capida pels que han conviscut amb ells. És de desitjar que aquesta pretensió es transformi en realitat, majorment si es té en compte que el representant dels catalans d'Amèrica a les Corts clausurades, el català d'Amèrica senyor Riera i Puntí, no va tenir temps, en dos anys d'exercir el càrrec, de fer una trista interpellació que tradís la manera de pensar, els desigs i les necessitats dels catalans de l'altre costat de l'Atlàntic.

Les vaques magres

Els esdeveniments polítics ocorreguts darrerament han fet encara més alarmant la desbandada iniciada de temps en els centres del partit d'Esquerra. On la cosa, però, agafa més aires de tragèdia, és en el que presideix al Poble Nou el doctor Riera i Puntí, un centre de barriada instal·lat de poc en un gran local i a punt de liquidar per manca de socis.

— I si vós — diuen que preguntà una figura de relleu de l'Esquerra al doctor Riera i Puntí — en pagués les despeses fins després de les eleccions?

— Impossible; no veïeu que amb aquests quatre dies em fugirien els estalvis que he fet amb dos anys d'actuar de diputat.

L'avi Lerroux tindrà una bona vellesa

A la pàgina 2: Joan March i Ordinas (a) Verga; per Carles Sentís

A la pàgina 3: Blasco Ibáñez, per E. Soler Godes.

A la pàgina 7: «Picasso i els seus amics», per J. C.

LES BALEARS DESENCALMADES (*)

Joan March i Ordinas (a) Verga

Mentre les quartilles d'aquest article encara estaven escampades sobre la taula vaig tenir la primera notícia de l'evasió del contrabandista mallorquí. De primer vaig témer que a mi també se m'hagués escapat, tirant-me a terra el reportatge. Però heus aci que, lluny d'això, aquest fet, per la forma com s'ha desenvolupat, ve a ésser un nou i preciós exemple de tot el que d'ell es registra en els paràgrafs que segueixen i que no m'ha calgut modificar en res d'essencial.

Tots els diaris de les Balears la van publicar. Era una carta de don Joan. Una carta d'En March, que acabava amb una salutació als seus amics de mi amado archipiélago.

Quin possessiu! Don Joan, que no està gaire avesat a fer anar la ploma damunt d'un paper que no sigui un xec, quan va escriure la carta — n'és capaç, a despit dels que sostenen que només va signar-la — ni es devia adonar que lluny d'emprar una frase feta deia una veritat autèntica: *Mi amado archipiélago!*... Que se l'estima, cal creure-ho. Que és seu, no se'n pot dubtar.

Senyor feudal? Califa? Dèspota? Res d'això. El califat només l'exerceix en els seus afers més íntims. Altament, un amo suau, imperceptible; només sota l'aspecte de cació elector es mostra cruel i venjatiu com un napolità. Mòra error creure que té gaires enemics a l'illa. Els que en serien, i irreconciliables, han hagut d'emigrar; la vida se'ls hi hauria fet impossible.

EL CAMP D'ACCIÓ POLÍTICA

No es cospira prou bé el caràcter d'un personatge sense conèixer l'escenari en el qual es mou.

Es una cosa comprovada: a Mallorca la política no interessa gens. Pocs milionaris, però fan menjar a tothom. Reivindicacions? Lluita de classes? Comencem a sentir dir, ara que per les obres del Port de Sóller han necessitat peons i per això hi han arribat quatre-cents immigrants de les no massa llunyanes terres de Múrcia i Almeria. Tot és començar.

El cert és que no s'ha format mai un grupet de comentaristes polítics d'aquests que obstrueixen els carrers i places barcelonines. De mallorquins, és clar, n'hi ha de galaires empedernits. N'hi ha que no fan res més. És l'única funció compatible amb llur condemna a cadira perpètua. Doncs bé; en aquestes tertúlies, on es canvien les cadires però no els tertulians, es parla de tot: de quan jo era a Puerto Rico, a Santiago, a Mendoza o a Tucumán; i de la política local, sí; de la continental, unes miques.

El dia de la proclamació de la República a Palma no s'hi coneixia: establiments oberts, poc soroll. A darrera hora de la tarda hi havia un grupet davant de l'Ajuntament; ovacionava i tot. De dintre la Casa de la Vila eixien les notes de la *Marsellesa*. En March, es va aixugar el rostre de sa República.

Una any després — cal creure que els homes no eren els mateixos —, dos amics es trobaren prop del moll, on hi havia molta gent que feien voleiar banderes: arribava el President de la República, senyor Alcalá-Zamora.

—Qui deu arribar que hi ha tanta gent? —Que no ho saps? Arriba En Primo de Rivera.

M'he passejat per Palma alguns capvespres durant una de les darreres crisis més sensacionals. Pels extrems i pel mig del passeig dos marrecs i una dona oferien sense gens d'entusiasme el diari. Dic que l'ofertien i no que el cridaven. Amb calmosa cantarella, deien:

—Sa última hora, amb sa crisi des Govern...

No us podíeu estar de pensar en l'aspecte de les Rambles barcelonines en aquella ma-

teixa hora: tot de xicots baixarien rabents, eixordant a crits.

Un altre dia, els venedors ja deien:

—Sa llista des nou Govern.

Venien molts diaris? Uns quants més que altres dies. No es veia pas cap d'aquests impacients que tot just agafen el diari, humit encara, van a llegir-lo sota un fanal.

Molts palmesans no compraven cap diari. Dels que ho feien, la majoria el plegaven i se l'embutxacaven curiosament... Ja el llegirien a l'hora de sopar...

«EL CASO MARCH»

Aquest és el títol d'una secció dels diaris. Això sí que interessa tothom, amics polítics i ex-enemics. Ex-enemics polítics? Sí, avui la immensa majoria de l'opinió mallorquina, sense diferència de sectors, li és favorable.

Tot el sistema d'En March descansa sobre un sol principi que ell proclama invariablement: en aquest món, tot es compra; tot té un preu, homes i coses; hi ha qui es ven per seixanta-cinc cèntims, altres per un havà, altres per sis milions... Tot és qüestió de quantitat...

Hi hagué un moment que això semblava fallar-li. Deien que d'aquí li venia el seu trasbals i la seva malaltia. La seva llarga estada a la presó d'Alcalá d'Henares significava l'esfondrada del seu sistema. (Significava, en pretèrit. Ara s'ha confirmat una vegada més el valor del seu sistema.)

En aquest món tot té compensacions; aquesta reclusió li ha servit per a conquistar una cosa que amb diners potser no hauria arribat a aconseguir: les simpaties unànimes de la noblesa tradicional i les dretes en general, que sempre l'havien mirat com un pervingut, de baixa extracció.

Es que En March era d'esquerra i ara és de dreta? Res d'això. Pensament polític d'En March? República? Monarquia? Esquerres? Dretes? Marquisme! (que, al capdavant, és una concepció materialista com el marxisme).

Abans, En March tenia més aviat periòdics d'esquerra; actualment en té de tots colors, des d'anticlericals furibunds fins a integristes. Li ha donat per comprar diaris; a Madrid ja han perdut el compte dels que té; a les Balears la majoria li fan la gara-gara.

De cara als seus negocis, igualment s'aliaria si a mà vingués amb els socialistes com va fer amb Primo de Rivera. No escatima nera que muntà una gran fabrica amb la qual sabia que havia de perdre diners — i n'hi perdé durant deu anys — per a rebentar un rival, o que donà sis milions a la dictadura per a la construcció d'un sanatori antituberculós (sanatori del qual avui només hi ha les parets mestres; no és que no hi hagi tuberculosos: és que no hi ha dictadura, i pel febrer del 30 van cessar les obres).

March, home de gran talent natural, quasi diríem genial, s'ha sabut muntar una bona plataforma a Mallorca, però no s'ha sabut atreure els intel·lectuals, que són els únics que no formen entre els seus. Una sola vegada intentà llegir una novel·la, no se sap quina; no ho ha tornat a provar mai més. La cultura de Mallorca no li deu ni cinc cèntims.

En canvi, ha excel·lit en els negocis; visiblement o ocultament, intervé en tots els que vol.

Passeu per Es Molinar, antic barri de Palma que avui, ple de carcasses de molins de vent, fa plorar de desolació. Entremig, una horrible construcció moderna: la fabrica d'electricitat d'En March.

Porto Pi era un dels llocs més bonics de la badia de Palma, exalcat per Rubén Darío, que coneixia Mallorca com un anglès:

El temporal no deja que entren vapores y un yacht de lujo busca refugio en Porto Pi. Porto Pi es una rada alegre y pintoresca...

L'home més ric d'Espanya

Era... Avui hi ha instal·lats uns enormes tancs de petroli que han esquivat de Porto Pi el turisme. L'Ajuntament perdé un plet davant del Suprem impugnant la construcció. Qui va construir això i destruir allò? En March!

I així una vegada i altra. Quan veíeu un edifici industrial, no cal que us amoïneu a preguntar qui n'és l'amo. De vegades passeu per davant d'un tronat magatzem de ferros o de carbons, i també, per més que us estranyi, és d'En March. I no cal que us pregunteu: amb grans lletres consta a la fatxada: Juan March Ordinas.

Admirable March. Adhuc els seus més aferrissats enemics de la Península l'admiraven. A l'illa, no en parlem; l'admiració encara és més gran.

He fet, tot oferint un cigarret, aquesta

—Aviat deurem veure En March, oi?

—Ah! Voleu dir que ara l'amollaran?

Un noranta per cent — obrers o industrials — deien això amb evident aire de satisfacció.

—Tant de bo no. N'estic fins es coll ja de sentir parlar d'aquest home. Per mi que es moriga — manifestava un tant per cent molt reduït.

S'ha de dir que ni jo ni els meus interlocutors no diem mai March a l'evadit d'Alcalá. No ens hauríem entès. Només el vaig anomenar així la primera vegada que vaig fer preguntes. Fou a una portera que seia placidament al fons d'un dels millors patis del barri antic. Quina cara d'intel·ligència va fer quan vaig pronunciar el nom de March!

—Sí, dona, aquest tan ric que està agafat! (El cognom March abunda bastant.)

—Ah, sant cristià! Vostè vol dir En Verga! Ah, pobre home! Quina llàstima em fa!

(ella, que devia tenir sis rals al nus del mocador, tenia llàstima del posseïdor d'una de les primeres fortunes personals d'Europa). Mira que tenir-lo agafat perquè és ric i feia contraban! Doncs, i d'aquests que en fan a petites, quants n'haurien de tancar a sa presó, i do? És un home molt viu, li vénen es diners perfumats. Quan surti de sa presó els esquitxarà a tots; no es deixarà passar es carro per damunt. Per aquí és molt apreciat. Duen per què no va a missa. És que no té temps. Conec un capellà molt amic seu de quan eren nins. Aquest ja li diu: «Joan, per què no vas a missa?» I ell fa: «Vols quar-tos per a una església?» «No, home; et pregunto per què no vas a missa.» «Tinc feina, tinc feina. No tinc temps: treballo quinze hores cada dia.»

La portera em seguí explicant que En Verga sempre en duia una de cap, que havia fet això i allò, etc. Hauríem parlat molt més si no hagués estat perquè en un recó del pati un gat jugava amb una rata. El gat no gosava mossegar-la, potser per escrúpols. En aquelles cases senyoriales, els gats en són tant de senyors — Rossinyol ja va explicar-ho —, que no es rebaixen a fer aquestes feines tan plebees. La portera, unes atletes i jo vàrem haver de fer el que el gat no s'atrevia a executar.

TÍTOLS HEREDITARIS

Fem un incís per a explicar per què March és conegut per Verga. Ha heretat aquest al·las del seu pare, que es dedicava a, mercaderia amb porcs (*Compra y exportación de puercos*). Anava pels pobles a adquirir-ne, i els conduïa al moll amb una verga que no deixava en tot el dia i amb la qual fuetjava la canalada dels negres porquets del país.

Hem parlat abans del nombre i intensitat dels admiradors d'En March. Doncs bé; entre ells no hi figura el seu pare. Aquest no creu massa que el seu fill sigui tan ric:

—Sí, sí, a veure: on són tants i tants diners? Quants porcs té? Quantes cases? Que me les ensenyi!

—Però no veieu que té la majoria d'accions de la Transmediterrània, i dels Petro-lis i...

—Sí, ves, papers i papers. Tot això són raons foradades.

En Verga fill, però, no s'ha esforçat mai a convèncer el seu pare. En ell, ja és una actitud sistemàtica. No aclareix mai res de

la seva persona ni dels seus fets. Deixa dir, no desment mai res. Fins li plau que li atribueixin fets i més fets fantàstics. Així augmenta el seu bluf. Aquesta tàctica li ha produït, en alguna ocasió, negocis insospitats.

Totes aquestes coses que s'expliquen d'ell — n'hi ha per omplir volums — desperten una badoqueria i un esperit d'emulació, certament mai com en aquesta ocasió d'unes de millor causa.

Mentre es llençava el raspall d'una mà a l'altre, un enllustrabotes em palesava el seu desig irrefrenable de seguir les petjades d'En Verga. Vol recollir una mica de capital i començar a especular. Estalvia quasi un duro cada dia, gairebé tot el que guanya. S'alimenta quasi exclusivament de pa; dorm a qualsevol recó.

—Però us morireu si feu aquesta vida massa temps.

—Si no puc arribar a ésser milionari tant me fa. O tot o res.

Realment, té fusta aquesta enllustrabotes. També En March repetidament s'ho ha jugat tot en una carta.

Sembla que els seus actuals negocis o aquells en què té intervenció són bastant lícits. Ja han passat aquells temps en els quals passava contraban a coll, o que, més posteriorment, desembarcava a Can Tunis un carregament valuósíssim entre quatre trim-xeraires — potser el pitjor d'ell sempre han estat les companyies —, sense cap garantia de pagament, o aquelles èpoques en què carregà en una nit vuitanta carros amagats en un pinar de la costa catalana, o aquells altres temps que venia benzina als aliats, els la trametia batejada amb aigua i després avisava els alemanys perquè torpedinessin el vaixell, etc., etc.

VIDA PRIVADA

Ben bé, no és això. No és bo ficar-se en la de ningú. Vull dir més aviat vida extracomercial.

Don Joan no sempre suma. Es cert que no es deixa veure massa per Palma; però quan hi és no passa gaires dies sense córrer a la seva tertúlia de can Tomeu — el Café de la Pau que engrescava Rossinyol.

Surt de casa seva després d'haver-se menjat la invariable paella i pollastre quotidians. A les seves cases no s'hi menja gaire bé; molts criats, molts mobles Lluis XV, però mala cuina. Els senyors de Palma diuen que en això prova el seu origen poc distingit.

Sovint la seva primera visita és a l'estanc de prop del Mercat, tocant al carrer de Colom; hi compra un cigar havà de dues o tres pessetes.

Magnífic! L'home que envaïa mitja Espanya de tabac de contraban no en fuma un bri que no sigui de l'Arrendatària. Ho fa per fer veure que no contrabandeja? Ca! Així com els fumadors troben més satisfacció si fumen de contraban, per a En March fumar de contraban és anar a l'es-

Arriba a can Tomeu i hi alterna com un home. Allí el tracten de tu a tu, és un de tants. Pel seu costat, sempre hi té secretaris que quan se li apaga el cigar sol·licitament corren amb un llumí encès com si fessin una cursa de les antorxes en petit.

De segons en té més que un foc no en cremaria. Això sí, només gent mediocre. Si algun té massa idees pròpies i opinions o accions independents, se'n va o ell el fa marxar. Obediència cega. *Perinde ac cadaver*.

—Don Joan el crida an es despax; sembla que està molt enfadat.

El segon truca a la porta, capcot i cuarutllat.

Ara tota la lloctinentada fa tertúlies allargassades lluny de l'ull de l'amo.

En March és un home metòdic, aviat retira a ses feines o an es llit. Se'n va quasi sempre sense fer gasto; no menja a deshora.

Molts dies, després de sopar, se'n va davant de casa seva, al Café Sufs (també més o menys de la seva propietat), a jugar al tuiti amb uns quants galifardeus que hi maten totes les nits. El tuiti és la flaca d'En March. Hi té una gran afició i n'és un mestre. Li passen les hores que ni se n'adona. No està content fins que fa les darreres bases. Li és cosa fàcil, car està dotat d'una memòria tan extraordinària que recorda totes les jugades de la partida. Si no acabés així aquesta partideta, no estaria content.

De vegades es fa tard i el café ha de tancar. Aleshores tots els jugadors van a continuar el joc a la Banca March, la casa del davant, on ell s'estatja quan és a Palma. Als baixos hi ha les oficines bancàries; al primer pis hi viu ell. Així ho té tot a mà.

Respecte la seva memòria, i la facilitat de fer operacions mentals com un Inaudi, ja s'ha dit que En March no sabia mai la situació de cap vaixell de la Transmediterrània; però en qualsevol moment podia dir l'estat exacte de despeses, pèrdues i beneficis de qualsevol vaixell.

Ara la Banca està trista. El tuiti s'arrossegava esllangit. La tertúlia de lloctinents enyorà el capità manàia.

L'escaïnada de la seva esplèndida finca de Cala Ratjada, tan llarga que us recorda la de la catedral de Girona, té un aire de cosa encantada: solitud i silenci. Sembla un palau abandonat, deixalla de civilitzacions antigues.

Ah! Però un dia tot s'animarà. A la Banca dringaran els duros com si toquessin a glòria. Les cartes del tuiti cauran acompanyades d'un enèrgic i alegre cop de puny sobre el tapet verd. A la tertúlia es parlarà de ses femelles. Les escales de Cala Ratjada es deixaran trepitjar mentre pendran un sol propici a tots els optimismes.

En Verga tornarà. Uns mesos de presó fan molt de goig dins la història d'un home important. Tots els grans personatges del passat n'illustraran les seves vides.

Joan March i Ordinas, don Joan respectat i admirat, Verga temut; la vostra vida demana un biògraf de categoria. Heu de tenir almenys un Emil Ludwig. Arribaríeu aviat a un acord, com hi heu arribat amb mestres plomes que suquen al Manzanera. Ludwig s'interessaria més per vos que no pas per Napoleons i Beethovens que ja no poden pagar...

CARLES SENTIS

(*) Vegi's MIRADOR, números 246 i 248.

LAPERITIV

Mitologia. — Aquells poetes grecs que generalment acostumaven a ésser cecs com els verdures de gàbia, i anaven de poble en poble amb una túnica llogada, picant quatre olives i cinc de vi, i amb una lira carregada al coll, a més a més de recitar poemes sublims i etzibar paraules meravelloses que materialment feien caure d'esquena, es varen dedicar, enduts per la seva extraordinària imaginació, a personalitzar, a donar un cos, un vestit i si era possible un domicili, a totes les idees físiques, morals i religioses de l'època i a tots els estats del sentiment. La força extraordinària que tenien els poetes a humanitzar-ho tot, o, si més no, a donar a tot una forma, va contribuir enormement a aquell magnífic i monstruós maremàgum de la mitologia grega, en la qual tot hi era representat, des del famós Júpiter pare dels déus, fins a la nimfa més trista que personalitzava una cosa tan impalpable i tan poc considerable com un estornut o com la intenció de cordar-se les sandàlies. Es curiós, però, que a Grècia, on era conegut el sistema electoral, no se'ls hagués acudit als poetes incloure dintre la mitologia, de la mateixa manera que hi havia les Fúries, les Parques, les Gràcies, les Muses i les Driades i altres cinquanta mil divinitats per l'estil, una mena de sirenes o de gorgones a les quals se les anomenen les Eleccions. Aquestes divinitats podrien haver tingut molts objecte: vetllar pel sufragi, protegir els candidats de tota mena de malalties, excitar i il·luminar els ciutadans en el dia de l'elecció, marcar els candidats indesitjables amb una mena de verola incòmoda, o amb una enorme pigla al clatell que els delatés als ulls del públic.

Perquè aquests monstres més o menys divins que jo m'atreviré a batejar amb el nom de les Eleccions, és evident que existeixen. I si els grecs no varen saber poetitzar-los ni divinitzar-los, ni trobar-los una forma i un vestit adients, nosaltres, homes del dia inflats per l'arquitectura funcional i pels films americans, podem precisar el color, l'olor, el vestit, el terrabastall i tota la biologia i tota la moral d'aquests monstres, en una forma més moderna i adequada a la nostra manera d'ésser.

Les Eleccions no són tres com les Gràcies, ni dues com les sirenes, són set i simbolitzen la passió dels set dies de la darrera setmana electoral.

Tenen un cos revengut i madur i porten monyo i cotilla dintre la moda de l'any 1900, perquè malgrat la verba progressista i ultratradicional que es vol engregar en els mitjans, fatalment els tòpics dels oradors sempre fan aquell perfum dels clubs del segle XIX, i si no el fan és que els oradors no són bons; per això les divinitats electorals han d'anar vestides d'una manera anacrònica. A les immenses falldies hi duen, enganxades amb pastetes, pancartes i cartells de propaganda de tots colors, amb lletres que no tenen cap sentit concret ni volen dir res en definitiva, perquè representen la confusió i la baralla de tots els partits. Sobre el cap duen un barret immens ple de flors artificials que representen l'optimisme dels electors convençuts, i un gran ocell dissecat tot un verd metàl·lic que significa l'esperança que anima els candidats per a lluitar i entreveure llur triomf. Les set divinitats porten uns grans collarets fets de cloques de cargol i d'aquells xiulets de deu cèntims que venen a les fires, i simbolitzen els galls i les frases buides que es produeixen en els mitings; i duen damunt de l'esquena com una mena de mantó de Manila, construït però d'una matèria subtil i imprecisa que fa pensar en una gran sabonera i no representa res més que la quantitat d'aigua amb bolado que es beuen els oradors. Damunt de la cotilla, enmig de les coses grotesques i de barraca que ornem les divinitats, es pot apreciar una rosa natural, d'un vermell vivíssim i d'un perfum excitant, que vol dir tot allò de poderosament humà, de patriòticament autèntic que hi pugui haver en una lluita electoral.

Aquestes divinitats, invisibles als que no són poetes, arriben a la nostra ciutat en una època com la que estem vivint aquests dies, i llur presència es sent d'una manera poderosa pertot arreu. La gent no se n'adona, però de mica en mica es llura a l'encís de les set absurdes divinitats. El sucanters sent una terrible pèrda d'agafar la ploma. I, solitari en el seu sòrdid despax, arriba un punt que no pot més, treu el cap a la finestra, venta un cop d'ull pel celobert i s'ensopega amb les galtes de la cuinera del pis de damunt, la qual tampoc podia més i ha deixat agafar un arròs damunt dels fogons, i es posa a parlar amb el sucanters inquiet, de l'únic tema que pessigolleja a tothom: que farà la Lliga, que farà l'Esquerra, si es presentarà En Macià, etc., etcètera...

I això que passa a aquests dos éssers obscurs i anònims, passa a tothom, absolutament a tothom; hi ha cada perruquer que no acaba mai una permanent, inflamat pel proselitisme del seu partit i desesperat per a convèncer una clientela desmenjada i eclèctica!

Aquestes divinitats electorals, que ho aturen tot i ho encenen tot, que fan que tothom només estigui per elles, tenen una gràcia extraordinària, i per això jo els atribueixo la condició de divinitats, i aquesta condició és la de crear imponderables, la de destruir la lògica, la d'esbotzar tots els càlculs dels realistes de la política. Tenen aquest punt diví de bogeria i d'imprevist, que converteix la màquina política dels pobles en una cosa viva, ondulant i misteriosa.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu

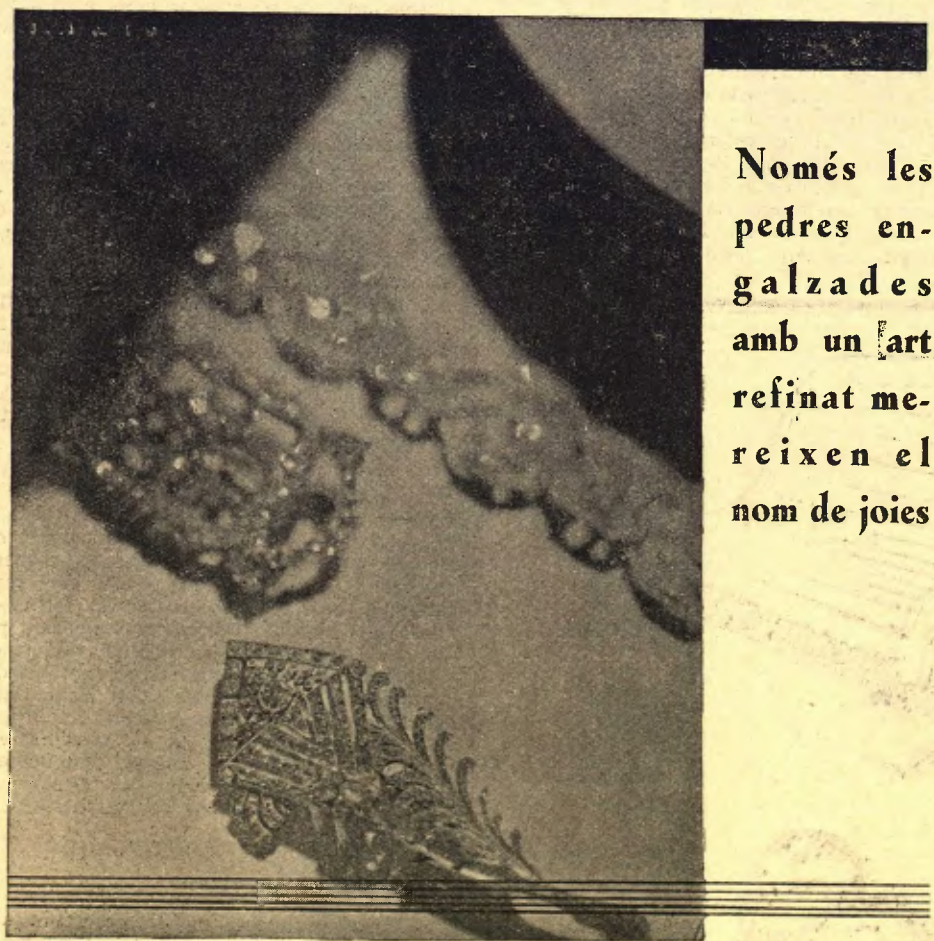
JAUME I, 11
Teléfono 11655

Agència exclusiva per a la venda de

MIRADOR

Societat General Espanyola de Llibreria

Barbarà, 16 *** Teléfono 14186

JOIER

J. ROCA

Rambla del Centre, 33 i Passatge Bacardí, 2

Només les
pedres en-
galzades
amb un art
refinat me-
reixen el
nom de joies

PAÍS VALENCIA

Blasco Ibàñez

Vicenç Blasco Ibàñez! L'home, l'escriptor, el polític, el colonitzador, l'orador, el caminant, el valencià sense fronteres, el cerca-mars, el lluitador, l'inquiet, el republicà.

Ell sol féu aixecar l'esperit dels pobles, arrossegant les multituds i crear una idea de liberalisme i democràcia.

Ell sol, amarat de fe i entusiasme, plens els ulls de clarors i lluminositats meridionals, amb el seu verb càlid, eloqüent i meridional, va ésser l'espurna que encengué la flama d'un ideal polític de llibertat.

Ell sol, ídol vivent de les joventuts enfebrides — sota aquest sol que tot ho fa bullir — lluità a les barricades dels carrers de València, romàntic i valeros.

Ell sol, si hagués volgut, hauria revalencianitzat la nostra terra, vergonyosament castellanyitzada; però la idea política l'embragà, es girà d'esquena a la Mediterrània i la ferum de la Meseta li atrofià els sentits i li féu oblidar el nostre passat.

La València de Blasco Ibàñez! Aquella València de les vaques de la llet pel carrer, de Gayarre, de les proclames d'El Pueblo que escrivia el mestre, a la matutina dolça, suau, melangiosa, plena de silenci, i que eren comentades després pel sabater del cantó, el de la botigueta i el president de la comissió fallera del barri.

La València dels blasquistes i els sorianistes—Rodrigo Soriano fou el més implacable enemic republicà de Blasco—, que tot sovint anaven a trets pels carrers. Aquells temps dels parlaments atrevits i esgarriants—que feien fugir les beates totes astorades— en l'horta luxuriosa i en les viles mores, blanques, que el rebien com un profeta; i en els pobles de la marina, entre pescadors, pudor de peix i remor d'aigua.

Aquella València d'Arroz y Tartana, Flor de Mayo, La Barraca, Entre Naranjos, Canas y Barro i dos volums de contes, Cuentos Valencianos i La Condenada.

Es aquesta la primera producció literària de Blasco, fixeu-vos bé, en castellà. Encara que escrivi al principi un o dos contes en valencià, arreconà de seguida la seva llengua, per a usar-ne una altra; això se'n diu amor a la terra, a la història, a la pàtria.

Pogué ésser el puntal més ferm de la nostra renaixença i amb la seva mania castellanyitzadora — ell, que aixecà els pobles —, va matar el poc esperit nacionalista que quedava a casa nostra.

La política, Madrid, el Parlament — tot d'esquena a la mar — són la seva dèria. Lluita, treballa sempre de cara al centre.

Es perseguit, empresonat, exiliat, porta durant uns anys a València una existència d'heroi romàntic; home mediterrani, exaltat, ple de passió, nerviós, no podia sinó arrossegar una vida d'acció, entre tarongers i llimoners en flor i salitre marí; altívol i valent com un pirata de les mars del Sud.

Blasco Ibàñez féu a la causa nacional valenciana més mal que una pedregada a una vinya.

Molts afirmen que ell, en els seus començos literaris, escrivi en valencià; en 1883 publicà en un almanac la llegenda: La Torre de la Boatella i l'any següent una altra llegenda: Fátimah; és soci, junt amb Jacint

Labaila i Constantí Llobart, de Lo Rat Penat, i en 1891, en representació de Pi i Margall, va actuar de mantenedor dels Jocs Florals; si amb això ens volen convèncer, no ho aconseguiran. Pogué i no volgué; era un castellanyitzat.

Al darrera de Blasco anava tota València, ciutat i comarques; una paraula d'ell era prou per a posar en moviment una massa compacta d'homes i fins dones, disposats a donar la vida pel mestre; els feia anar per

Del trasllat de les restes de Blasco Ibàñez

on volia. Calculeu doncs: si ell els hagués parlat en valencià i en el seu idioma els hagués ensenyat el veritable problema de la pàtria única i lliure, no passaria el que ara passa, i no estariem ara com estem.

Disortadament no fou així; ell ens ensenyà el camí de Madrid i encara estem anant-hi. Tots els conflictes valencians — fixeu-vos-hi — tenen la mateixa solució: es nomena una comissió, que va mística, amb la cua entre cames, cap a Madrid a veure si li fan la caritat d'atendre'ls. Pot dir-se sense por d'exagerar que el país valencià és el país de les comissions. Seria curiós treure l'estadística de les vegades que s'ha anat a Madrid i s'ha tret el que es demanava.

homes — quan més falta feia. Ell i Costa ens han deixat una incògnita: quina posició hauria pres davant de la República? Tothom sap que fou un gran propagador de les doctrines autonomistes de Pi i Margall, però amb el temps canviem moltes coses. No oblideu el famós viatge dels intel·lectuals castellans a Catalunya en desgreuge a les vexacions de la dictadura, i quina ha estat després la posició d'alguns d'ells davant de l'Estatut i de la dignitat catalana. Potser la conllevància hagués embadalit Blasco.

Al País Valencià deixà una fornada de republicans plens de fe i purs; mort ell, es fa amo i senyor el seu fill Sigfrido i el Partido Republicano Autonomista s'enganxa als falcons de Lerroux i comença a espetegar camí de Madrid (altra vegada!), a blasmar de Catalunya, a predicar el regionalismo bien entendido, i el Sigfrido en persona anà a Barcelona a fer obstrucció a l'Estatut.

Aquesta ha estat l'herència política de Blasco Ibàñez! Per a això lluità com un lleó pels carrers de la ciutat, fou perseguit, empresonat i amb la seva paraula enlairà l'ideal del poble pel camí de la llibertat? Pobre mestre, si aixequés el cap!

Però ara ja et tenim entre nosaltres; has rebut l'homenatge del poble silenciós i capcós; valencià illustre, valencià sense fronteres, corsari de l'ideal!

Els patriotes valencians et saluden i et reben amb els braços oberts.

Ai si tu haguessis sentit una mica el nostre fet nacional!

Quin país valencià més digne tindriem ara!

ENRIC SOLER GODES

Mirant a fora

Painlevé, distret i noctàmbul

Paul Painlevé, el matemàtic i polític francès mort recentment, tenia la reputació, molt escaient a un home de ciència, d'ésser extremadament distret.

Diu que una vegada, invitat a una estrena teatral, no trobava la invitació, però el porter, que havia reconegut l'ex-president del Consell, el deixà passar.

Painlevé passà una bona estona; l'espectacle l'interessà i fins aplaudí sovint. En sortir, es dirigí, radiant, al porter:

—A l'últim! Teniu, he trobat la invitació.

Era per a un altre teatre!

També es conta de Painlevé que, sortint de dinar amb uns amics, es dirigia cap a la Cambra. Al pont de la Concòrdia, es tombà per a encendre millor el cigar d'esquena al vent, i seguí caminant en direcció a la Magdalena.

—On aneu, senyor president?—li preguntà un funcionari de Finances, estranyat de trobar-lo en aquella direcció.

—Vós direu, a la Cambra...

—Però si sembla que en vingueu!

—Es veritat—féu Painlevé, tot preguntant-se d'on dimoni venia.

De sortir sense corbata i altres petites distraccions així, ni parlar-ne. Segons el mateix Painlevé, son pare, modest fabricant de tinta, encara era més distret que ell.

Es del pare de Painlevé la frase, atribuïda de vegades a Tristan Bernard, i dirigida al groom d'un restaurant que el volia ajudar a posar-se l'abric:

—No et molestis; ja tinc prou feina a posar-me'l sol.

També fou son pare aquell senyor que una nit, no podent aclucar l'ull devorat per un dubte terrible, encengué un llum per a assegurar-se que havia apagat el llum de gas.

A Painlevé no li venia mai d'aquí, en qüestió de ficar-se al llit. El seu govern de 1925 fou format a les sis del matí. En 1932, a la caiguda del ministeri Laval, constituï el gabinet a les tres de la matinada. Quan era ministre de la Guerra, tenia esmerat el seu subsecretari, Ossola:

—Veniu de tres a quatre, i en parlarem. De la matinada, s'entén.

Una vegada, Painlevé explicava: —Reposo de nits, treballant en les meves activitats científiques, de les tasques i preocupacions científiques i, a més, es preguntaven els seus col·legues.

—Al consell de ministres—respongué Germain-Martin.

Schiller, internacional

Els intel·lectuals alemanys que volien exaltar Schiller a expenses de Goethe, perquè els semblava que aquest darrer era massa europeu i massa poc alemany, han topar amb la intransigència dels nazis.

—Com: Schiller alemany—diuen aquests. —Si els temes de les seves obres són estrangers! Ha escrit La Donzella d'Orléans per als francesos, Maria Estuard per als anglesos, Guillem Tell per als suïssos, Don Carlos per als espanyols!

—Si, però en compensació—podria respondre algú—, ha escrit El Bandits per als alemanys...

Un plesiosauri a Escòcia

No som pas en aquella època de l'any que polítics i criminals fan vaga i els diaris tenen poques coses de que parlar. Però, així i tot, la serp de mar ha fet la seva aparició. L'altre dia, era La Voz de Madrid que en parlava; però a Escòcia n'ha sortit una variant millor.

El monstre que hom diu haver vist al llac Ness, i unes quantes vegades, no és pas un animal marí. Segons les descripcions, com sempre bastant incertes, l'animal seria un plesiosauri de color gris negrós i d'un tamany que oscil·la, segons els testimonis, de dos a deu metres.

El llac Ness és massa gran i massa profund perquè es pensi a eixugar-lo, com féu Mussolini amb el llac Nemi per a estudiar les galeries de Caligula.

A veure si tot resultarà una propaganda del film King Kong.

Historietes berlineses

A l'escola: El mestre. — Com et dius de nom de fons?

—Un alumne. — Ioseff!

—El mestre. — Bonic, i tu?

—Un altre alumne. — Horst!

—El mestre. — Més bonic encara. I tu...

—aquell dels cabells rullats?

—El jove Levy. — Ara riurà, senyor mestre: em dic Adolf!

Tots els alumnes d'una escola han estat invitats a compondre una cançó. Un dia, un dels nois canta la seva davant del mestre:

—La gateta de casa ha tingut set gatets, sis nazis i un casc d'acer...

Al cap de tres setmanes, la cançó ja:

—La gateta de casa ha tingut set gatets, sis comunistes i un socialdemòcrata...

—Què vol dir això?—crida el mestre, furios.

—Per què?

—Es que—diu el noi—ara els gatets ja han obert els ulls.

Una facèdia berlinesa: Hitler estarà trenta anys al poder. Aleshores, cansat, furios, Hindenburg, cloent els punys i serrant les dents, amb veu de tro, s'apoderarà del govern.

UN HOME D'ACCIÓ

El mariscal Pilsudski

Ocupar-se de la Polònia d'avui, de la Polònia de la unitat recuperada després d'un segle d'esclavatge, sense associar-hi el nom de Josep Climent Pilsudski, no és ni possible ni just. Hi ha realitats històriques que fóra va de desconèixer, i una d'aquestes és que l'alliberament de Polònia del jou estranger, la seva recomposició en unitat és deguda a l'obra tenaç i constant de Pilsudski. Aquest home de les aventures més novel·lesques, en un discurs pronunciat en 1922 en

Pilsudski

un congrés dels seus legionaris, deia entre altres coses que «havia fet una carrera fabulosa i inaudita en la història de Polònia». I això és veritat, ja que la carrera d'aquell país està íntimament lligada a la del seu heroi, i aquesta és una de les coses més meravelloses del nostre temps, especialment si es considera la inèrcia general d'aquell poble després de la llarga esclavitud política, però tancada a casa.

—segons la frase de Stanislas Wyspianski— «no volien volar». Pilsudski recollí el reptat llançat a la cara de la nació pel poeta visionari, i declarà la guerra a la llegenda del «oc d'encenalls polonesos».

Entre les tantes personalitats històriques conegudes en el curs no gaire breu de la nostra vida periodística, no manca la del gran fill de Polònia. Tingueren avinentesa de tractar-lo a Versalles, durant les àrdues tasques del tractat de pau, quan ell es debatia com un lleó per a la resurrecció de la seva pàtria. Però abans ja l'havíem vist a París, en un boirós dia de febrer de 1914, quan encara no s'havia realitzat l'atemptat de Serajevo i no es podia preveure la imminència de la catàstrofe que havia d'esclatar el 2 d'agost. Aleshores Pilsudski no era sinó un revolucionari perseguit sense treva per la policia tsarista, la kaiseriana i del vell però implacable Francesc Josep. I no era pas un revolucionari teòric — com tants n'hi ha avui —, sinó d'acció, i quina acció! Pilsudski era indomable, i ni els llargs empresonaments ni l'exili a Sibèria foren prou per a matar-li els sentiments de rebellia contra la triple tirania que junyia la seva terra. Potser els esdeveniments li han fet més fàcil la comesa; però això tampoc no vol dir que la unitat de Polònia s'hagués realitzat sense la seva acció.

Aquell febrer de 1914, havia arribat a París per a inspeccionar — en una mena de corral de la rue Vercingetorix — la secció parisenc de la policia tsarista. Ens fou presentat en un cafè de Montparnasse per un francès, comú amic i com nosaltres partidari de la causa polonesa. Les paraules que ens digué Pilsudski no foren gaires, però traslluen un gran patriotisme, i els seus ulls espurnejaven de fe. I pensar que aquell conspirador que veiem en 1914, en 1922 havia de tornar a París com a cap de l'Estat polonès, rebut amb tots els honors i que el president de França havia de saludar-lo com aquell que «davant del món encarna la Polònia ressuscitada»!

Fou la seva mare, Maria Billewicz, qui instilà en l'ànim del seu fill els primers sentiments de rebellia contra els usurpadors, i l'empenyí a l'acció. Ella fou, en efecte, qui, quan el xicot anava a l'escola superior, l'induí a fundar una agrupació secreta d'estudiants, a la qual oferí la seva casa, exposant-se així a ésser víctima de les persecucions policiaques. Aquest cercle d'estudiants tenia la finalitat de conrear la llengua i literatura poloneses, que no sols no eren reconegudes, sinó prohibides severament. Després de la mort de la seva mare, en 1884, Pilsudski ingressà en els rengles socialistes. Per conspirador, fou expulsat de la universitat. Quan tingué lloc l'atemptat contra el tsar Alexandre III, Pilsudski fou condemnat a cinc anys d'exili a la Sibèria oriental. En 1892 tornà a Wilno, i, davant l'alternativa d'una vida tranquil·la o una d'agitació treballant per a formar una voluntat nacional, es decantà per aquesta darrera. Es traslladà a Varsòvia, on esdevingué un dels caps del moviment obrer i el fundador del partit socialista polonès. Veia en el moviment socialista una arma de combat contra els opressors de Polònia. Així se'l veié, vestit amb la brusa blava, fent propaganda pels tallers. Fundà un periòdic, imprès clandestinament,

i del qual ell i un amic anomenat Alexandre Sulkiewicz eren redactors, administradors i... repartidors. Descobert per la policia tsarista, Pilsudski se'n anà a Lodz a fer-ne sortir un altre, la impremta del qual instal·là en el seu propi domicili. A la seva incansable acció es deu la primera manifestació armada del 13 de novembre de 1904, que anà seguida d'una sèrie de revoltes. Les bales de la policia delmaren els rengles dels protestataris... Indomable, Pilsudski, convençut que la independència del país només podia assolir-se amb una lluita armada, es posà a la feina, i en 1908 fundà a Lwow l'anomenat Centre militar i d'altres que sortiren arreu, compostos de gent disposada a fer una guerra regular contra els opressors.

Després d'una sèrie d'esdeveniments que no podem ni apuntar i dels quals Pilsudski fou sempre el protagonista, arriba el 1914. Les tres nacions que oprimien Polònia estaven en guerra. Alemanya i Àustria asseguraren a Pilsudski la independència de Polònia si prestava el concurs dels seus homes per a lluitar contra Rússia. Sia perquè cregués en aquestes promeses, sia perquè volgués així començar a alliberar del jou estranger una part del seu país, es posà a disposició d'aquells dos governs. Però, aviat s'adonà que Polònia no seria mai lliure per la voluntat d'Alemanya i d'Àustria, i aleshores passà a Varsòvia i, junt amb altres patriotes polonesos, combaté els imperis centrals al costat de les tropes russes. Després de moltes peripècies, aquest home que Ludendorff en les seves Memòries tracta d'apropiador polític de la guerra, fou fet presoner pels prussians, els quals el sotmeteren a un tractament brutal.

Però després de l'armistici esclatà a Alemanya aquella revolució que es cloqué amb la Constitució de Weimar, i el poble alliberat, entre altres detinguts, Pilsudski de la presó. Així pogué canviar l'uniforme del soldat pel del diplomàtic i lluitar a Versalles les batalles per a la unificació i la independència de la seva pàtria.

Però no volgué el destí que embeïnés definitivament l'espasa. La Rússia bolxevista emprengué una gran acció militar contra Polònia; l'exèrcit de la qual, sense organització ni l'ajut de cap aliat, havia estat derrotat al nord. Només un home, Pilsudski, no havia perdut la fe en les seves forces i en les de la nació; aplegà al seu entorn tot el que pogué i corregué en socors de l'exèrcit desfet. Amb una hàbil maniobra aconseguí batre els russos i fer-los demanar la pau, després de la batalla de l'agost de 1920, anomenada a Polònia «el miracle del Vístula».

Pilsudski fou el primer president de la República Polonesa, però aviat renuncià al càrrec, i no volgué sentir parlar de tornar-lo a ocupar. Però, havent-hi en les esferes polítiques poloneses un desordre perillós, el vell lluitador reaparegué en escena. L'últim pe- per part dels seus amics i dels seus enemics.

Objectivament, però, es pot afirmar que el govern de Pilsudski ha d'ésser considerat com un original sistema de democràcia a base de la reciprocitat de les responsabilitats. Només per incomprensió o per excés d'esteticisme polític pot ésser confós amb una dictadura.

Més que expressar la nostra opinió sobre l'home que és objecte d'aquest article, més ens estimem reportar el que en pensa una personalitat l'objectivitat de la qual és universalment reconeguda.

Ens referim a William Martin, que en un llibre publicat a Londres en 1930, escriu: «Pilsudski procedeix d'una família de prínceps, però la seva vida no ha estat més que la d'un revolucionari. En la seva obra de reorganització de l'Estat polonès s'ha mostrat destre i calculador. És un home fred, glacial i tot, i es nota algun cas clàssic del seu orgull. Un soldat rarament és un polític, i Pilsudski és més aviat polític que soldat. Quina figura enigmàtica: socialista i militar, democrata i autoritari, sempre darrera el poder i refusant d'exercir-lo!».

Diem també que Pilsudski ha publicat una enorme quantitat de llibres, entre els quals és famós el que porta per títol: Com he arribat al socialisme.

No són els contemporanis els que poden jutjar l'obra dels que han desplegat una activitat que se'n sol dir històrica. Es tasca dels que vindran. Però honradament no es pot desconèixer que Pilsudski no sigui una de les figures més sobresortint de l'Europa del segle xx i que a ell deu Polònia la independència i la unió nacional. Aquest ja és un fet de prou gran importància perquè passi a segon terme a l'ombra de tota altra cosa.

TIGGIS

CONTINENTAL

Clarís, 5. • Telefon 19763

BARCELONA

Un present que us farà quedar bé.
Visiteu les GALERIES SYRA

GUTENBERG, S. A.

Maquinària, Tipus, Filetatge de bronze, Tintes i Utilitatge per les Arts Gràfiques

Aguillers, 1 i Via Laletana, 4
Tel. 15524 - BARCELONA

Viatges Marsans, S. A.

Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA

Viatge d'exploració donant la volta al món

Hemisferi Austral amb el cèlebre escriptor
HENDRIK WILLEM VAN LOON

75.000 kilòmetres - 142 dies

Sortida 12 gener 1934 amb el súper paquebot
s/s FRANCONIA de la Cunard Line

DEMANI OPUSCLES EXPLICATIUS

Agents Generals per Espanya de CUNARD LINE, NIPPON YUSEN KAISHA LINE

EL CINEMA

L'ACTUALITAT

DUES ESTRENES

Orfes a Budapest és una pel·lícula molt intel·ligent. L'ha realitzada Rowland V. Lee sota la inspiració del famós productor Lasky. És un altre espécimen de la producció americana que ve, després de *La fira de la vida* i de *Vint mil anys a Sing-Sing*, a confirmar l'excel·lent situació del cinema a Hollywood; la presència allí d'artífexs inquiets a la recerca sempre de noves rutes en la producció, d'artífexs que saben equilibrar satisfactoriament una tècnica subtil amb una acurada tria dels assumptes, simplicitats tots.

don ha perdut el control i s'ha engriscat massa. D'aquí que el film no brilli precisament per la seva unitat. Tot i això la pel·lícula té prou mèrits perquè valgui la pena d'anar-lo a veure. És un espectacle original, en el qual l'amor a la jungla, que el cinema ha posat de moda, i l'afició a les històries d'amor ingenu s'aparellen amb una discreta coherència.

Les mateixes raons que ens fan elogiar aquest film, el mateix que els que hem citat abans, ens porten a refrescar-nos davant del

«Orfes a Budapest».

L'idillí entre la jove orfe de divuit anys que s'evasa del pensionat i el simpàtic guarda del jardí zoològic de Budapest, l'idillí que constitueix la trama de la nova producció de Lasky, no ofereix res de particular, ni sobretot res de nou. Més aviat diríem que és un eco desdibuixat d'altres històries amoroses en aquell mateix to de candorositat i sensibilitat a flor de pell, que els estudis de la Fox són favorables a fer fructificar fins a l'excés. Però, en canvi, el que és nou i us commou amb la sensació sempre d'èxit és un gran parc zoològic que vol ésser el de Budapest. Aquesta ciutat de feres i animals de totes menes és el nexa de l'obra, present sempre i donant a l'aventura, com deïem, una tonalitat absolutament original.

A la pintura viva i suggestiva del parc, d'una excel·lent magnificència cinematogràfica; a les belles imatges nocturnes del llac, la notació dels menuts incidents de l'evasió de la jove i del nen que s'ha perdut en el laberint del parc; a l'angoixa d'aquelles hores fosques en contrast amb la serenitat superior dels cignes blancs que llisquen damunt d'unes aigües envoltades per una vegetació d'ensomni, el director ha volgut afeïr, per acabar, una nota espectacular: la revolta de les feres. En aquest episodi, evidentment grandios, diríem que el realitza-

nou film artístic de Pabst, *Don Quixot*. Que tenim una idea dogmàtica del cinema i que això ens priva de comprendre el *Don Quixot*? No hi podem fer més. Per nosaltres, una pel·lícula ha d'ésser essencialment, el mateix que la poesia i la música, continuïtat, i un film ha de convèncer-nos com una unitat. Pabst ha compost per al seu *Don Quixot* unes imatges sorprenents de bellesa plàstica. Aquesta composició és tan intel·ligent, que gosaríem dir que ho és massa i tot. Almenys, és visible, i per tant perjudica la impressió estètica que vol, en part, operar per sorpresa. Aquesta pel·lícula és tan intel·ligent, que gosaríem dir que ho és massa i tot. Almenys, és visible, i per tant perjudica la impressió estètica que vol, en part, operar per sorpresa.

Aquesta pel·lícula farà córrer molta tinta. Hom la juxtaposarà a l'obra de Cervantes i aleshores els impropis seran fulminants. Creiem que no val la pena de pendre aquest camí, perquè és del tot inadequat. Hem de jutjar de l'obra en i per ella mateixa, i reconèixer que Paul Morand i Alexandre Arnoux, que han confeït el *scénario*, saben prou bé que no poden mesurar-se a Cervantes. Han estat infidels, i molt, al llibre, perquè així fixaven clarament la seva posició d'independència. Que les modificacions que han introduït en certs episodis, que tanmateix es troben en el llibre, no són gaire felices, res més cert; però defugim d'establir uns paral·lels que serien desavantatjosos per al trio que ha fet aquest *Don Quixot*.

Inútil dir que Xaliapin és l'home que està més lluny de comprendre l'actor de cinema. Les seves intervencions líriques, estil de gran òpera, fan somriure. La intervenció musical del compositor Jacques Ibert, digna i plena d'interès, per bé que molt tímida.

Ningú, no obstant, no voldrà perdre l'aventura de veure les filigranes fotogràfiques de poesia plàstica que Pabst ha creat en la seva darrera producció, tot i convenint que el cinema és i serà el que és per als King Vidor, Lubitsch, Sternberg, René Clair, etc., i no pas una simple rapsòdia de moments desconectats els uns dels altres.

JOSEF PALAU

PANORAMA

Films sobre nazis

Mentre el ministeri de la Propaganda del Reich prova de posar en marxa tot de films tendenciosos, els disconformes amb el règim hitleria, per llur cantó, no perden pas el temps. Als Estats Units es roda actualment *The mad dog of Europe* (El gos rabios d'Europa), que ja es pot pensar que és, i es diu que Emiy Ludwig és a Hollywood des de fa algunes setmanes, preparant un argument sobre la persecució hitleriana dels jueus.

Homenatge a Mickey

S'imposava la celebració d'un homenatge a aquesta *star* de cinema, tan absolutament diferent de les altres, que és la rateta Mickey, la creació del gran artista Walt Disney. Amb aquest objecte, els Artistes Associats, amb la col·laboració de la revista *Popular film*, organitzaren un concurs molt encertat, demanant a les persones que hi volien concórrer que s'enginyessin a dibuixar el major nombre possible de poses del famós ratolí. Els treballs presentats acrediten una paciència i un sentit de l'humor entre els admiradors de les pel·lícules de Walt Disney que ens han plagut molt de veure.

Però calia donar tot el caire d'un homenatge a aquest tribut a Walt Disney, i d'això s'encarregaren els Néts del Zorro, amb l'encert i l'èxit que sol caracteritzar les organitzacions d'aquest club, el qual donà dis-

Walt Disney

sabte a l'Hotel Orient una festa que es veia animadíssima i en el curs de la qual es presentaren els treballs creats per a l'homenatge a Mickey, un film que assenyalava una data en el cinema.

L'èxit i la simpatia de l'obra de Walt Disney, que tantes voltes hem comentat en aquestes pàgines, mereixia tot això, i entenent-ho així, felicitem els organitzadors d'aquella festa pel bon acudit que han tingut.

Noticiari Fox Sonor

ret homenatge

Vicenc Blasco Ibàñez

l'il·lustre escriptor espanyol

Avui
al
Publi-Cinema

Un reportatge gràfic inèdit
Un reportatge per a la posteritat

NOTA: Aquest homenatge es celebra avui en 24 capitals de província d'Espanya.

CATALUNYA
TOTS ELS DIESSONADORES
DE LA GLORIAper M. Contreras, Lia Torà,
Paul Ellis (M. Granada)

Film parlat en espanyol

produït per M. C. TORRES

distribuït pels ARTISTES ASSOCIATS

"La vida privada d'Enric VIII"

Havíem vist mai un bon film d'història? Em sembla que no. En dir film d'història no ens referim pas als que han explotat assumptes relativament immediats al nostre temps, com és ara *La dame de l'Oregon* i, més enllà, *La caravana de l'Oregon* i altres de no menys bon record, sinó solament als que han volgut representar escenes o biografies d'aquelles que la gent classifica sota l'imprecís i primari denominatiu «d'època». Fins avui, el sol nom de film d'història ha suscitat automàticament la

de Caterina Parr, assenyada i meticulosa com una botiguereta, coneix també l'enuig de les sollicituds insuportables... I — cosa difícil — familiar, grotesc o sanguinari, el tirà no perd mai el segell majestàtic que correspon al seu lloc i al seu llinatge.

Un bon film d'història, certament. Tot hi és expressat d'una manera clara, planera, amb una naturalitat encisadora, adhuc la truculència. Els gags derivats de l'acció central no són mai excrescències forçades, sinó que es fonen amb ella i la complemen-

ten. Els decorats i la indumentària, fidels reproduccions de la primera meitat del segle XVI, ocupen el lloc discret que els pertoca, sense pretendre en cap moment justificar exhibicions intempestives i vanitoses. Així i tot, cal dir que l'èxit total no era possible sense el concurs de Charles Laughton, intèrpret formidable del rol d'Enric VIII. Laughton és tot el contrari de l'actor especialitzat en l'expressió d'una determinada psicologia prèviament adaptada al seu caràcter personal. Burócrata trist de *Sí tingués un milió*, biòleg criminal de *L'illa del doctor Moreau* o Neró d'*El signe de la creu*, el seu art és sempre divers i ric de mil matisos. Fins en produccions ben poc felices com *El diable del submarí* el seu valor incontestable es fa imposar. *La vida privada*

«La vida privada d'Enric VIII»

malhànça. Us suggeria tot seguit aquell llampanat espectacular tipus *Ben Hur*, *Els deu manaments* i *El signe de la creu*; o aquell afany d'espantar el burges amb l'exhibició de vestits i d'interiors de fantasia, com en el *Monsieur Beaucaire* de l'inefable Rodolfo Valentino; o aquelles arbitrarietats inqualificables d'*El rei vagabund* i de les copioses versions d'*Els tres mosqueters*; o aquells Napoleons, Dantons i Robespierres de cartó, ninots buits de tota humanitat, ridículs i pedants com els de les laminees d'escola del mestre-tites.

No obstant, cap raó natural no s'oposava a que el cinema, art joventíssim però de possibilitats gairebé infinites, pogués interpretar intel·ligentment la vida i els fets dels temps pretèrits. És possible que els films d'aquesta classe, a més de les dificultats que han de vèncer totes les bones produccions per a merèixer aquest nom, topin amb altres d'específiques difícils de superar; però l'obstacle més gran era el de poder trobar el «que de veritat» la imatge, una imatge clara i definida, que permetés encertar els mitjans de donar una forma fidel i viva a aquesta idea. Hem parlat alguna vegada de la importància secundària que deu tenir el tema, no sols en el cinema, sinó en totes les formes de la creació artística. I, aproximadament, podríem dir el mateix pel que fa al gènere. En cada tema, dintre cada gènere, tot és una simple qüestió de qualitat. Aquella qualitat que distingeix la tragèdia del melodrama; que en la pintura d'història posa mil llegendes de mal camí entre Delacroix i Moreno Carbonero, per exemple, i que en el moment en què la història novel·lada coneix, com avui, hores propícies, fa que per un Lytton Racheo o un Stefan Zweig apareguin cinquanta Paul Reboux decidits a eclipsar les xiroies desaprensions del pare Dumas.

I bé; acabem de veure un bon, un deliciós film d'història: *La vida privada d'Enric VIII*, dirigit per Alexander Korda i interpretat per Charles Laughton. Es pot dir sense exageració que amb ell s'inaugura un gènere fins ara només pressentit pels entusiastes del cinema. A desgrat de la colla d'elogis autoritzats que hem llegit prèviament, confessem que l'hem anat a veure amb una certa prevenció. Alexander Korda és també el postor en escena d'una *Vida privada d'Elena de Troia*, representada fa quatre o cinc anys, on l'humorisme com cal alternava amb elements d'un gust molt discutible. I teníem de veure utilitzar uns procediments semblants en la descripció del terrible monarca de les sis mullers. Afortunadament, la nostra por era del tot injustificada. Prescindint del polític, del guerrer i de l'agorarat heterodox, Korda ha aplicat tot el seu talent a presentar-nos un Enric VIII íntim, ben de carn i ossos, alternativament apassionat, sensual, cru, golafre, trapacer, optimista, taciturn, divertit o colèric, saltant d'un àpat pantagruèlic a una cançó o a un joc de cartes, lliscant entre adulteris, repudis i decapitacions, sempre a l'encalc d'un amor inabastable. Quan el troba per fi, després d'haver passat per cinc llits conjugals, vell i xacrós, en la persona

d'Enric VIII li ha ofert l'ocasió de donar tota la seva mesura. Molt poques vegades un artista del cinema ha aconseguit fer-nos sentir una emoció tan intensa. Unicament ell o el Jannings no amanerat dels grans moments podien realitzar dignament aquest treball de poderosa envergadura.

Sense alterar per res la veracitat històrica del fons, Laughton i Korda han fet revivir un estrany personatge, Barba-blava empetat de Falstaff i de Sanxo Pança, traspuant un humor molt Bernard Shaw i rebec a les tesis d'història acadèmica i fossilitzada. Si tinguéssim manera d'observar el model original potser trobaríem que aquesta imatge no és absolutament exacta. Tant se val. La versemblança tanmateix existeix i, per sobre d'ella, hi ha encara el fet artístic bell, saborós, reeixit.

Posats a cercar obstinadament petites equivocacions o defectes, tampoc no costaria de trobar-ne alguns en aquest *chef-d'œuvre* d'Alexander Korda. *La vida privada d'Enric VIII* no és pas, doncs, un film perfecte (qualificatiu aplicable, segons el nostre criteri potser massa exigent, a un nombre reduït d'obres humanes), però sí un film excepcional. Un film on director i intèrprets es complementen admirablement i competeixen en talent i habilitat. Un film no sols pensat i resolt en cinema, sinó, a més a més, ben pensat i ben resolt. Un film d'aquells que queden solidament gravats a la memòria, crític sense febleses.

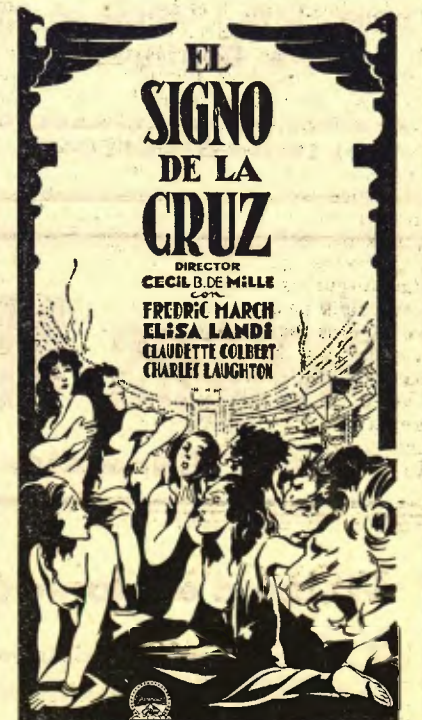
París, octubre.

ALBERT JUNYENT

ANUNCIEU A MIRADOR

COLISEUM

La primera pel·lícula
espectacular de la
pantalla sonora

10.000 intèrprets

dirigits per

Cecil B. de Mille

Aquest film no es projectarà en
cap altra local de Barcelona fins
l'any vinent

Es un film Paramount

Fèmina

No és una de
tantes, sinó
una de les po-
ques grans
pel·lícules de
la temporada

FOX
presenta a
CATALINA BARCENA
en
LA VIUDA
ROMANTICA

La millor in-
terpretació
de l'actriu
més gran

URQUINAONA

PROXIMA
ESTRENARASPUTIN
I LA ZARINA

EL TEATRE

Opera flamenca

Aquestes darreres setmanes els flamencs s'han dedicat a l'òpera. Aquell espectacle modestíssim que els andalusos, amb el seu gust pels superlatius, qualifiquen pomposament d'òpera flamenca, ha inundat les nostres sales de suburbi. Els emperadores del gramòfono i els divos de la voz de platino han fet lliurament de les seves al Circ Barcelonès, tres o quatre vegades, al Nuevo Mundo, cinc o sis, i al teatre Nou, dues. Nosaltres no hem anat a gairebé cap sessió d'aquestes. Totes aquelles queixes amargues i interjeccions tristes, tots aquells cants nostàlgics, ja ens els sabem de memòria. I si l'espectacle no és bo de debò, és tan monòton... Amb tot, vàrem entrar al Nuevo Mundo una nit que, en els cartells, perdudes entre abundants lletres de pam, n'hi havia unes, petites, petites, que deien: El Estampio. Tots els que ens segueixen deuen recordar aquest nom. Car, en un interview fet a Vicente Escudero que va sortir darrerament ací, aquest artista gitano deia: «A Madrid hi ha un ballari, El Estampio, que ballant per alegrías, no té rival. Però treballa tan poc! Aquest havia d'interpretar *El amor brujo*!» Veure'l anunciat i comprar una entrada fou tot u.

Quin públic tan bo! Homes, molts homes. Cossos fins i flexibles... Davant de tanta esveltesa, el redactor de *Detective* o *Voilà* no s'hi pensaria gens ni mica. I deixaria anar el tòpic de consuetud: *élancés comme un poney arabe*. Rostres, bronze i oliva, d'un perfil puríssim. Cabells lluents d'un negre blau. Ulls del verd més fosc... Hi són tots, els gitanos. Bruts, espellifats, sinistres, els de Somorrostro s'agiten, nerviosos, a dalt. Bigotis rinxolats, mocador de seda al coll, brillants a la corbata i als dits, els de Sans fumen uns pursos com un temple, a les butaques. Hi són tots, els gitanos... I els mariners de l'Aeronàutica. Molts. D'aquests, però més refinats, també n'hi ha al Barcelonès quan treballa un transformista. D'aquests, l'empresari assassinat Oscar Dufrenne en sabia alguna cosa... Quin públic tan bo! Tots aquests espectadors són encara de més bona fe que els de la taverna dels tenors. Quan canta algun noi, un somriure perfectament idiota, el ventre obre la boca, van fent que sí amb el cap, les celles se'ls contrauen — tic flamenc —, tot el cos els vibra, tota la nostàlgia de la terra se'ls desperta... Però què és això? L'aire ja va dens d'aplaudiments frenètics. Ha sortit un divo. Silenci, que ja la ballem. La cantem, millor dit.

I van sortint més divos. Tots porten uniforme. Tots van vestits de negre — *y ese traje negro que tú llevas — luto de pena y dolor* —. Tots llueixen unes sabates de ros fosc i uns mitjons de seda negra transparents... El Niño de la Rosa Fina, Eusebio de Madrid, Antonio Guerrita, el Niño de la Puerta del Angel, Angellillo, el incomparable... Tots canten el mateix. *Colombianas... Medias granadinas...* Els fandanguillos abunden. És el cant més fàcil. Però com que és enlluernador com uns focs artificials, el públic l'exigeix. I els niños, encantats. No s'han d'esforçar tant. S'han acabat les seguidillas gitanas i les soleares. S'ha acabat el cante grande. Ha mort amb Antonio Chacón i Manuel Torres. Ara tot són fandanguillos, aquest cant superficial de contrabandistes de mar que es canta a El Palo i La Caleta malaguenys. Parlant amb l'Escudero, el seu gran amic, d'aquests fandanguillos, Manuel Torres, l'únic vell que quedava, traspassat fa poc a Sevilla, exclamava despectivament: *Eso pa mi está en inglés!* Menyspreu merescut. Car el cante jondo ha degenerat. I el ball flamenc també. Som lluny d'aquells bons temps en els quals el Miraclo, l'únic ballant *por rosas*, El Raspao, Manolito Pamplinas, Enrique el Jorobao, gran innovador del zapateado, Joaquín el Feo i el seu germà Patricio, reis de les *farrucas i tientos*, *metían los pies* — com ens deia un gitano vell — y allí se estaban haciendo encaje horas y horas». Abans, es ballava flamenc amb els dos peus. Ara, tots els ballarins són coixos. I abusen dels garrotins que són a la dansa el que els fandanguillos al cant. I introdueixen en els seus balls passos russos i fins i tot americans. Quins temps aquells! Ja en queden pocs dels purs. Només l'Escudero, Antonio Bilbao — dedicat ara a muntar revistes i que veïeu ací retratat al costat de l'Adriana Carreras — i aquest Estampio que ara ha actuat al Nuevo Mundo.

Mireu-los que és bo! Sec, angulós, nerviós,

flamenc fins el moll de l'os. Vesteix la jaqueta vermella de *lentejuelas* i els pantalons d'alpaca negra, que el dit Antonio Bilbao va llençar a París. En iniciar el ball — quintaessència del flamenc — es passa els dits de les dues mans per la llengua... Tot ell és estil. I quin estil tan meravellós! Un estil que li frena constantment els impulsos i el fa ballar aguantant, amb temple. Els seus balls *por alegrías* són un prodigi de matis. I quin sentit de la composició! El cap, els braços, les mans, el tronc, les ca-

Adriana Carreras i Antonio Bilbao

mes i els peus són una meravella de col·locació. I en cada figura de dansa, aquest cap, aquest tronc i cada un d'aquests membres són unes parts que estan estretament relacionades entre elles i amb llur tot. Quin sentit de la composició! Composició de cada figura i composició general de la successió d'aquestes. Una plàstica i un dinamisme poderosament harmònics. I tot curiosament esportat d'espectacular. Sense cap concessió a la popularitat, sense cap concessió a la moda, el públic del Nuevo Mundo va xiular El Estampio. Com un públic semblant va xiular tres anys enera l'Escudero al Còmic. I és que, com diu aquest: «En España no toleran los tíos, prefieren las furcias...»

SEBASTIÀ GASCH

Un llibre de J. Artís

El nostre col·laborador Josep Artís acaba de publicar sota el títol de *Tres conferències sobre teatre retrospectiu*, un recull interessantíssim en el qual són aplegades les diferents dissertacions que sobre el tema que el títol ha efectuat l'autor sota el patrocini de la Generalitat de Catalunya.

El volum conté les conferències *El teatre d'aficionats a Catalunya*, *El misteri de la Passió als teatres barcelonins* i *Josep Robreno, autor i comediant*, donades en diferents avinenteses les dues primeres a l'Escola de Bibliotecàries de la Generalitat, i la segona al Casal Icària, del Poble Nou. A més a més, hi ha inscrit l'estudi que sobre *La Renaixença Teatral: Francesc Renart, precursor*, publica Artís en aquestes mateixes planes.

Francesc Curet encapçala el llibre amb un curt pròleg en el qual exposa de manera senzilla i claríssima els mèrits que ha tret Artís com a historiador del nostre teatre. No som nosaltres qui per regatejar-los-hi. Curet diu que Artís quasi esgota la matèria; la nostra modesta erudició ens portaria a treure aquest *quasi* per proclamar que darrera d'ell bona feina haurà de tenir qui vulgui dir alguna cosa de nou en els assumptes de què tracta.

Es un llibre agraït i de bon llegir, en el qual ni afeixuguen les cites ni embafen les frases retòriques. Concís i net, Artís va descabellant els seus temes amb un estil tan poc literari com sigui possible, però emocionant i viu, traient de cada període, de cada modalitat de les que estudia, tot allò que ens els pot fer més representatius i intel·ligibles.

En resum, es tracta d'una obra que ha d'ésser imprescindible per tot aquell que vulgui assabentar-se d'alguna cosa en concret sobre el nostre teatre del segle passat, les seves figures, les seves obres, les seves peripècies, l'ambient on es desenvolupà i estudiar les causes que concorregueren a donar-li l'empenta que l'aconduí a la seva eclosió.

El volum és editat per la Generalitat de Catalunya, Publicacions de l'Institut del Teatre, i acuradament imprès pels tallers de la Casa de Caritat.

J. C. i V.

Ho era d'afició

El galan jove Robert Samsó, és un argent-viu. Ahir, *Don Juan Tenorio*, demà passat, *Los malos pastores*; més enllà, *El registro de la policía*. I ahir i avui, a més de comediant, autor — autor de sarzeules, de comèdies, de vodevils, de revistes.

— Us oblideu encara el millor, ens rel·les, ens està llegint les quartilles.

L'amic es treu una targeta i ens l'allarga. És una targeta dels primers temps de l'activitat artística d'En Samsó.

Diu: ROBERTO SAMSÓ

tenor cómico de afición

AVUI NIT AL **Fantasio**
LA MÉS SUPERBA I ADMIRABLE CREACIÓ DE LES PROTAGONISTES DE
"Muchachas de uniforme"

hertha
THIELE
dorotea
WIECK

MILAGRO?

(Anna & Elisabeth)

L'AURORA D'UN NOU CINEMA

NOTA: Encarregui les seves localitats, sense recàrrec, amb tres dies d'anticipació

UNA FIGURA DEL TEATRE AMERICA

Eugene O'Neill

Si nosaltres no visquéssim gairebé al marge del món teatral estranger, del qual només ens arriben els èxits melodramàtics populars i les obres que poden ésser afusellades — o adaptades — impunement, no es compendria el fet que de l'obra total d'Eugene O'Neill, una de les figures més considerables del teatre modern, només coneguem l'*Anna Christie*, estrenada fa anys al Romea en la versió de Millas-Raurell. Possiblement el cinema, abans que l'escena,

d'allò més perillós per als intèrprets. La trama de l'obra és aquesta: Nina Leeds, filla d'un professor universitari, viu amb l'obsessió del record del seu promès, Gordon, mort a la guerra heroicament. Aquest sentiment dolorós la induïx a odiar gairebé el seu pare, perquè ell va impedir, en el darrer permís que havia tingut Gordon, que es casessin. «Ell em volia i jo el volia a ell. M'havia de donar a ella, de fer-lo feliç, i ara estaria gràvida d'un petit Gordon,

en lloc d'estar-ho només d'un odi», exclama ella. Després d'una escena violenta amb el seu pare i amb Charles Marsden, un amic de la infantesa — escriptor sense ambicions i home tímid —, ella se'n va a fer d'infermera d'inval·lids de la guerra. Al segon acte, el pare ha mort i ella torna per veure'l, acompanyada del metge en cap de l'hospital on ella ha treballat — i on la seva obsessió l'ha induït a lliurar-se als soldats invàlids, en una sim-bolització insatisfactòria d'aquella negació a Gordon que ha amargat la seva vida —, i amb Sam Evans, un xicot jove i modest, enamorat fidel i silencios de Nina i ignorant de la seva vida irregular. Davant del cadàver del seu pare, Marsden i Darrell, el metge, aconsellen a Nina que es casí amb Evans. Això centrará la vida d'ella i ajudarà a encarrilar la del tímid i indecís Evans. Però Sam — és la seva mare qui ho explica a Nina quan, amb el seu marit, visita en viatge de nuvis la casa pairal —, té un heretatge fatídic: el seu pare i tots els seus avantpassats han mort boigs; no pot tenir fills, per tant. Hi ha una escena amb la qual hom veu les reaccions de Nina enfront del seu marit i el seu neguit per la seva maternitat frustra-

trada, que la fan cercar els braços de Darrell, el metge amic. Les incidències d'aquesta passió clandestina contrasten després amb la plenitud de força de Sam, orgullós i penetrat de la seva paternitat.

Els cinc actes de la segona part mostren nous conflictes: l'odi instintiu del fill envers el seu veritable pare, les revifalles i esmortiments de l'amor de Nina i Darrell, la vida triomfal — lluny tota ombra de follia i exempt adhuc de preocupacions — de den, fidel amic i enamorat silencios de Nina, engelosit de tothom i sense mai revelar a ningú els seus sentiments. El desenllaç de l'obra, amb el casament del fill, la mort de Sam i l'acceptació per part de Nina de l'amor sublimat, gairebé paternal, de Marsden, mentre l'antic amant s'allunya de la dona que ha malmés les possibilitats creadores de la seva vida. «Les nostres vides són simplement uns estranys internedits tenebrosos en la lluminosa exhibició de Déu Pare», conclou Nina.

Hom pot endevinar com aquesta obra extensa i audaç, que revela influències de les teories de Freud, però que al mateix temps denota una àmplia preocupació per tots els grans problemes de la vida, reuneix moltes dificultats d'interpretació. Però, si no aquesta, alguna altra de les obres d'Eugene O'Neill — les dues més recents, *Days without end* i *Ah, Wilderness*, encara inèdites, han de produir quan s'estrenin, segons el crític G. Jean Nathan, sensació per la renovació que representaran en l'accent de l'obra total de l'autor d'*Anna Christie* —, ha de dur el nom d'aquest mestre del teatre universal a la nostra escena.

RAFAEL TASIS i MARCA

La estafa
més audaz que
registra la història
del Mundo
sirven de tema
al magnifico
film.

EL COLLAR DE LA REINA

SEGUN LA NOVELA DE A. DUMAS. HABLADO EN ESPAÑOL.

FILMS ARTISTICA BARCELONESA

CHALIAPINE

EN UN FILM DE G.W. PABST

QUIJOTE

Una exclusiva Febrer & Blay

Un èxit rotund
de la cinemato-
grafia europea
al

TIVOLI

NOTA: Aquest film no es projectarà en cap sala de Barcelona durant l'any actual

ES DESPATXEN LOCALITATS

MOLT AVIAT

JACQUELINE FRANCKEL ROGER TREVILLE

El film més còmic
de l'any

LESLLETRES

INICIS DE LA RENAIXENÇA

Joaquim M. Bover

Ni una sola ratlla en català. Minses allusions a la qüestió renaixentista. Allunyat de qualsevol gest literari relacionat amb el moment. I, a desgrat de tot això, home de la Renaixença. Neix a Sevilla, l'any 1810, i en resta maniat tota la vida. Ho fa constar sempre que pot. Tota la seva obra, però — volums i volums — gira entorn de l'illa que l'adopta: Mallorca. Noble? També l'obsecciona aquest tema i el fa analitzar orígens i pergamins, llibres baptismals i fullaques de plets a la recerca de l'escut possible. Acaba per resignar-se i troba un mot fallaguer i lluent: *In scientia nobilitas*. Remarqueu el que hi pugui haver de problemàtic en aquesta ciència boveriana, acumulació carregosa de detalls, de dates sovint errònies, de descripcions minucioses i versos d'ocasió. L'Excel·lentíssim Senyor — li agrada d'ésser anomenat així — subsisteix a hores d'ara gràcies a un sol llibre. La seva ploma en brolla — munificament — vint-i-set. Avui en consultem un, només *Escritores Baleares*. És una llista bio-bibliogràfica reeixida, la més completa i exacta de les existents. És un treball massís, erudit, resultat de tota una vida de pols impresa i arxiu arratolinat, producte perdurable de les ambicions de l'autor, àvid de creus i de medalles, silueta romàntica a la recerca voluptuosa del lloer i la corresponsalia arqueològica-literària, ambiciós d'aures patríes i ennobliments de tota mena: *In scientia nobilitas*, deia l'escut de Joaquim Maria Bover, Cleandre Lirceu entre els Arcades de Roma.

Visqué la seva meitat de segle des de la pau del recó mallorquí. Uns moments, breus, el tràfec madrileny. Desgràcies maritals el feren tornar a l'illa. Es complicava la vida amb condecoracions i títols. Treballava — inexhaustible — en augment constant de mèrits a presentar. La seva ingenuïtat era tema de broma constant als cercles literaris mallorquins de l'hora. Ell vingia parir follets sobre temes de punta d'agulla: *Descripció de la gruta de Canet en la villa de Esporlas*, *La lira de Bovino con motivo de la Real Iruya de la Serenísima princesa Doña Isabella*, *Successos de su historia que tienen relación con la de Francia*. Aquest darrer títol va ésser motiu novell de facècia. Quadrado i la seva colla li contestaren amb una història de la civilització a l'illot de la Dragonera en relació amb la història europea. El llibret fou tema de riallades mesos i mesos. Bover no descansava. L'exasperació era motiu de més investigacions, d'hores i hores de biblioteca. És un model de savis locals del XIX. Ell és guia d'estrangers i cicerone de cu-

riosos. Piferer arribà a tenir-li por. Desembarcà — romàntic i tèrbol — a l'illa. Bover l'agafà pel seu compte i tot era fer-li veure monetaris i excavacions i incunables. Piferer cercava consellants en poesia — Quadrado, Aguiló, Montis — i el pobre Bover era un home educat amb essències del XVIII, a llegies de tot romanticisme. L'estil el revela plenament. A finals del segle XVIII a Espanya tothom escrivia horrosament: un estil sec, musti, desagradable. Els grans autors són durs i aspres:

Joaquim M. Bover i altres personatges

Quintana, Gallego. Excepció: Moratin. Caldrà estudiar l'evolució de l'estil des del Pare Feijóo — que inicia aquesta manera — fins al duc de Rivas, que és un dels primers que reaccionen. La gent vulgar escrivia pitjor cau de les mans i els periòdics de l'any 1810 són irresistibles. Exemple de periodista de les Corts de Cadix és Gallardo: té ja tendència cap a un casticisme lleugerament falsificat, però l'estil és recargolat, difícil, mentider. A Catalunya trobem exemples: Campmany, Aribau. L'últim lloar per Quintana. Cap dels dos artífex del llenguatge. Valera parlava un dia de Campmany:

—Mi nariz escribe mejor que él.
Bover té aquest estil pedregós i carregat d'espantes. És un dels escriptors menys emocionats que conec. No es podia entendre mai amb Pau Piferer, ple de fórmules noves i complexes.

L'erudit — simplement erudit — que era Bover era home de lluites microscòpiques. Els seus crítics i les seves bregues per arribar a ésser Cronista de la Ciutat (contra Furió, que també hi aspirava) són famosos. També és cèlebre una frase seva sobre George Sand. La novel·lista francesa anà, amb Chopin, a visitar la casa del comte de Montenegro. El capellà li ensenyava la biblioteca. Entre altres trossos era conservada allí la cèlebre carta geogràfica de Valseca. El pergamí estava, plegat, a un recó de la sala. El desplegaren i, per tal d'aguantar-lo, col·locaren a cada un dels cantons un tinter. La pell, vivint, es contragué i totes les figures, i els mars i els reialmes nedaren entre la tinta negra. Bover, ple de mala intenció pueril, comentà:

—Aquests francesos ens tenen una enveja!
Morí l'any 1865, rancunós de minúcies. Deixà — manuscrits — vint volums de *Miscelánea erudita mayoricense* que havia anat escrivint tota la vida.

Don Joan Muntaner i Garcia, «cuyas poéticas doles en la versificación latina pueden competir con las de Ovidio mismo», li feia l'epítafi sonor:

Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

J. ROSSELLO PORCEL

Aviat a les GALERIES SYRA, exposició-subhasta d'obres catalanes

El temps perdut de Marcel Proust

Ja és sabut que per a Proust el temps perdut i la seva reconstitució són la deu de la inspiració artística. L'evocació del passat és el camí únic de l'obra d'art, diu en la segona part de *Le temps retrouvé*, pp. 80 i 81. Només podem comprendre la realitat viscuda amb molta anterioritat, diu en altre lloc. I per a Proust la realitat és una relació entre les sensacions i les emocions que el record evoca i desperta (*Ibid.*, pp. 39 i 40). Només podem comprendre la realitat que visquerem antany, tot evocant-la, perquè en ella hi ha, adherits, tots els nostres sentiments d'aleshores... Així el nostre jo present es comunica amb el nostre passat *dont les choses gardaient l'essence et l'avenir, où elles nous incitent à le goûter de nouveau...* (*Ibid.*, pp. 33 i segs.). La Natura no esdevé matèria d'art fins que l'apreciem a distància, en el passat, i sobretot quan l'evocació es produeix mecànicament i imprevistament per l'acció fortuïta de qualsevulla incident del nostre present que ofereixi resonàncies correlatives amb les d'un altre incident semblant, vulgar o sobresortint, del nostre passat. Així, per exemple, en els tres o quatre incidents nimis que es produeixen en la relació darrera de la sèrie *A la recherche du temps perdu*, quan Proust retorna al gran món després de la seva malaltia i es disposa a penetrar als salons de Mme. Verdurin esdevinguda Guermantes. En la coincidència de dues sensacions o emocions, viscuda l'una i evocada l'altra, la nostra sensibilitat esdevé tan aguda que Proust hi reconeix la contemplació de l'essència de les coses (*Ibid.*, p. 21). *Qu'un bruit, qu'une odeur déjà entendu et respirée jadis, le soient de nouveau, à la fois dans le présent et dans le passé, réels sans être actuels, idéaux sans être abstraits, aussitôt l'essence permanente et habituellement cachée des choses se trouve libérée, et notre vrai moi, qui parfois depuis longtemps semblait mort, mais ne l'était pas autrement, s'éveille, s'anime en recevant la céleste nourriture qui lui est apportée* (*Ibid.*, p. 16). És més, tal cosa que veiérem en un determinat moment del nostre passat no roman pas per sempre unida solament a allò que aleshores hi havia al nostre entorn, sinó també i ben fidelment a allò que nosaltres érem: no pot ésser reviscut només que per la sensibilitat, per la persona que nosaltres érem aleshores (*Ibid.*, pp. 33 i segs.). En la pàgina 237 del sudit volum inclou les altres persones, les altres psicologies, en aquesta aura de sentiments pretèrits: *Nous ne pourrions pas raconter nos rapports avec un être que nous avons même peu connu sans faire se succéder les sites les plus différents de notre vie. Ainsi chaque individu — et j'étais moi-même un de ces individus — l'illusion qu'il avait accomplie non seulement autour de soi-même, mais autour des autres et notamment par les positions qu'il avait occupées successivement par rapport à moi. Et sans doute tous ces plans différents suivant lesquels le Temps depuis que je venais de le ressaisir, dans cette fête, disposait de ma vie en me faisant songer que dans un livre qui voudrait en raconter une, il faudrait user par opposition à la psychologie plane dont on use d'ordinaire, d'une sorte de psychologie dans l'espace, ajoutant une beauté nouvelle à ces résurrections que ma mémoire opérât tant que je songeais seul dans la bibliothèque, puisque la mémoire, en introduisant le passé dans le présent sans le modifier, tel qu'il était au moment où était le présent, supprime précisément cette grande dimension du Temps suivant laquelle la vie se réalise.*

El deus ex machina d'aquest evocacionis-

VARIETATS

"Sol Ixent"

El nostre apreciat col·laborador Albert Junyent, les cròniques parisenses del qual l'han seguit com un avisat seguidor alhora que un sagaç comentarista de l'actualitat literària i artística, s'ha emprès la publicació, a París, de *Sol ixent*, revista mensual que el seu subtítol *Baleares-Catalunya-València* defineix prou bé. No es tracta pas d'un simple entreteniment de la colònia de llengua catalana a París, destinat a recollir activitats de casinet i a estampar en les seves pàgines afalacs a la petita vanitat. Cap amic nostre no és capaç d'una feineta així. Amb una ambició més alta — i del tot lloable — vol ésser un punt de contacte, espiritual entre els diversos nadius de catalans, balears i valencians escampats per l'occident europeu. L'angle des del qual són enfocades les activitats parisenca (G. Charen-sol), balear (Bartomeu Bauzá), catalana (Josep Palau), valenciana (P. Bernardó); les altres col·laboracions d'aquest primer número de *Sol ixent*, que correspon al mes d'octubre, assenyalen prou bé una orientació digna i que ha de merèixer, no sols l'aprovació, ans encara més l'ajut de tothom. Malgrat la senzillesa de la presentació, la modestia de la declaració de principis que encapçalava aquest primer número, *Sol ixent* pot fer més — i tenim la confiança que ho farà — que d'altres empreses megalomaniacament començades, per a fracassar en poc temps, amb un actiu d'eficiència migradíssim, enormement desproporcionat als mitjans emperats.

Vagi als coratjosos amics de *Sol ixent* la nostra benvinguda més cordial i el desig més càlid de la continuïtat de llur obra.

Esmena

Per haver saltat, essent ja la pàgina en màquina, aparegué sense signatura, en el número passat, l'article sobre *L'Arxiu Històric Municipal i la Taula de Canvi*. Com que es tracta d'una errada difícil de corregir per part del lector i l'article és prou important, tenim interès a fer constar que és obra del nostre col·laborador Joan Sacs.

me miraculós és, per a Proust, l'oblit, poderós instrument d'adaptació a la realitat perquè ell destrueix dintre de la consciència, de manera paulatina, la part de passat sobrevivent que es troba en contradicció amb ella (*Alb. disp.*, I, p. 224).

El somni, que és el màxim oblit, resulta per a Proust una inesgotable reserva d'evocacions. En el somni, per exemple, Proust reviu els amors extingits que en estat de vetlla no pot reviuir; i creu que els desigs o els enyors de coses inexistents que els somnis puguin engendrar és la condició que cal, per a treballar literàriament, per abs-

lluminós, sobre determinat objecte pretèrit, no és pas oblit, sinó delimitació. Per això diem que d'ara endavant el concepte d'oblit ha d'ésser tal vegada considerat relatiu des del punt de vista artístic. I gosariem aventurar si adhuc el desmemoriament involuntari no és fins a cert punt també delimitació voluntària.

El que succeeix a l'evocador és que fa reviu, adés carrindonament, adés artísticament, els moments morts de passió o d'emoció, sentiments que en el passat foren enterbolits, qui sap si esborrats, per d'altres passions aleshores més abassegadores. Un

ver artista com Proust sol en tals casos evocar les obres d'art que hauria pogut empendre, les quals li passaren per alt en la seva golafreria d'ateinyment immediat de qualsevol objecte, de vegades un objecte de valor secundari o nul. D'altra banda en la infantesa, en l'adolescència, fins sovint en la joventut, no hi ha aptesa per a la creació artística: manca serenitat i sentit sintètic per a eixir de la mera imitació. En aquells tendres anys tot és passió cega. A mesura que l'artista i l'home en general avancen cap al fossar, la passió cega disminueix i la passió vident augmenta — llevat dels casos de senilitat anorreadora: la senilitat ja sembla el fossar. La maduresa és el moment de creació. I deu ésser per aquesta raó que hom evoca menys a mesura que hom crea més. El propi Proust és a la maduresa quan es sent més conscient, tot i que des de naixença ja sembla dotat de la vídencia dels homes madurs més sensibles. Els pintors i escultors, artistes de la realitat immediata, no han d'evocar res: només són pintors o escultors evocacionistes els més dolents.

També un poeta pot ésser gran sense evocar. En rigor de veritat, per al literat el passat i el present tenen el mateix valor poètic, el mateix valor d'actualitat: els seus sentiments el decantaran cap a l'expressió de la realitat pretèrita o cap a l'expressió de la realitat present. Proust era no sols apte per a les dues expressions, sinó que, segons fan notar alguns dels seus comentaristes, era apte també per a expressar el passat de la seva família, de la seva època, del seu país, i, probablement, diu el mateix Proust (*Ibid.*, 49), el passat de la nostra raça.

Així ens trobem en plena concepció realista de l'Univers, on tota cosa, tot sentiment, tot moviment són valoritzats com realitats indefugibles i necessàriament interdependents: realisme difús, il·limitat; esperit-matèria indestruïbles, interferents. Si la supervivència dels nostres passats en la nostra personalitat i en la nostra mentalitat és un fet tan colpidorament constatable com en la *Recherche du temps perdu* de Proust, es pot inferir potser que els humans, llurs fets i llurs coses no moren encara que passen, sinó que es transformen, sempre presentment. Aquesta transformació constant i necessària de la vida és tal vegada llur manera de caminar cap a una immortalitat indubitable. Meyerson, citat per Landry (*L'Action par la volonté et la connaissance artistique* — *Revue Philosophique*, juliol-agost 1933), demostra quan múltiples i remotes poden ésser les causes que contribueixen que li escapi el tren al senyor Pepet, entre les quals hi pot haver, ben plausiblement, la maixença de Gengis Kan o la batalla de Muret...

JOAN SACS

treure's de la rutina, per a desempallegar-se del concret (*Temps retr.*, II, 75); o així es col·legeix d'un paràgraf de sintaxi tèrbola. Altrament, en el somni podem retornar a la nostra joventut quan aquesta ja és lluny, podem experimentar-li la desencarnació, la transmutació de les ànimes, l'evocació dels morts, les il·lusions de la folia i la regressió cap als més elementals regnes de la Natura. (*Jeun. fill.*, II, p. 10.) Sobre aquest evocacionisme quasi espiritista Proust revé en el *quatrième volume* de la sèrie (*Temps retr.*, II, pàgina 82) en retreure, ja més moderadament, l'encís dels *Mémoires d'Outre-tombe*, de Chateaubriand, i assenyala amb tot l'altre evocacionisme malenconista del mateix autor, i l'evocacionisme de Baudelaire, i el del deliciós Gerard de Nerval, aquella encisadora *Sylvie* que jo mateix em vaig complaure a traduir anys enrera.

Certament l'encís del passat és gran, i sovint d'alta condició poètica: sempre fou així. Ja deia el Brusi de mig segle XIX que *quelque temps passé fut meilleur*. Això ens indica que l'evocacionisme literari que encisa els homes i dones de tot temps, que en certs moments de la vida encisa els esperits més prosaics i brutals, és particularment el clima necessari i més constant dels esperits senils i fins dels més vulgars. L'evocacionisme és eina de dos tallants, un tallant artístic i un altre de carrincló, però ambdós refractaris o insensibles als fets presents. Proust es declara ben explícitament refractari al present, si bé ell, encara que no ho vulgui reconèixer, és igualment sensible al passat i al present. La seva obra prodigiosa ho palesa bé prou. Però Proust, que sol ésser discret en els seus judicis més justos, discret en el millor sentit del mot, sol exagerar quan discorre sobre els seus errors; i així es dona el cas que en la seva estimació exclusiva de l'evocació del temps perdut arriba a escriure que aquesta és el temps pur, un xic de temps pur (*Ibid.*, pàgina 15), i no es cansa de dir i repetir que fora del temps perdut no hi ha matèria per a l'artista. Oblida que el pintor i l'escultor no treballen sinó sobre la matèria present, i que Jules Renard fa el mateix en literatura. No cal pas citar més exemples en oposició a l'error o a l'exageració de Proust; aquests ja assenten prou definitivament el principi. De manera que, si bé es pot acceptar l'evocacionisme com a deu inspiradora de literats, cal fer la reserva que també fora de l'evocacionisme la literatura produeix obres cabdals. No és d'estricta necessitat literària refugiar-se en la inspiració quasi sempre desguitarrada de la hipnosi.

La idea de «temps pur» que exposa Proust serà abusiva si no és gratuïta. Co que per a Proust és temps pur serà «temps en contradicció amb la realitat» per a una altra persona que evoca altres moments pretèrits. No hi ha un peculiar temps, pur o impur, per a cada persona, sinó un sol temps, pur o impur, per a tothom. Però potser resulti incongruent parlar de temps impur, des de qualsevulla punt de vista...

Cal fer també grans reserves al concepte que de l'oblit té Proust. A partir de Proust l'oblit esdevé un concepte relatiu o de relativitat, ja que les coses més oblidades poden ésser sobtadament i atzarosament evocades amb netedat més colpidora que en el passat que les engendrà. D'altra banda no és pas cert que l'oblit destrueixi allò que està en contradicció amb la realitat, perquè qualsevulla element de la gran massa d'oblit entre dues evocacions de passat pot ésser, per a Proust o per a qualsevulla altre evocador, matèria imprevista d'evocació. Ni hi ha res que pugui estar en contradicció amb la realitat si no és el caos; no ho pot estar ni amb la realitat arbitrària del poeta, si és que Proust es referís a aquesta altra realitat, cosa que en els textos ara transcrits no sembla pas: perquè allò que el poeta arrecona en concentrar la projecció del seu art, com faria amb un projector

Marcel Proust, per Jacques-Emile Blanche (1895)

CAMISERIA
FITO
BARCELONA

Exit en la mida
Corbates innarrables
Pijamas a bon preu
JAUME I, 11
Teléfono 11655

Darreres novetats franceses:

André Maurois:
Edouard VII et son
temps.

Ernst-Robert Cur-
tius: Balzac.

Librairie LOUIS BERGÉ

Rambla del Centre, 19
Teléfono 23118

Societat Espanyola de Carbur Metàl·lics

Correus: Apartat 190
Telegr.: "Carbur"

BARCELONA
Mallorca, 232

Teléfono 73013

CARBUR DE CALCI: Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcu-bion (Corunya) : : OXIGEN 99 % DE PURESIA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : : SOCARRIMAT i SECAT de fums i peces seda, cotó i altres teixits : : CALEFACCIÓ INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : : GENERADORS, BOMBADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

FIGURINS

MODES D'HIVERN 1933-34

Revistes Franceses, Americanes, etc.
Grans salons amb taules d'exposició
Entrada lliure

Llibreria Francesa

RAMBLA DEL CENTRE, 8 i 10

Sucursal: PASSEIG DE GRÀCIA, 87
BARCELONA

OBRA NOVA

VALENTINA

NOVEL·LA

per

CARLES SOLDEVILA

Preu: 5 pessetes

Administració i venda:

Llibreria Catalònia

3, Ronda de Sant Pere, 3

LES ARTS I ELS ARTISTES

UNA EXPOSICIÓ A CAN PARÉS

Antoni Badrinas i l'art del moble

Una exposició on s'apleguin models de mobiliari, per més antològics que siguin, no deixa d'ésser un acte bastant insòlit en un poble com el nostre que per al moble no ha sentit mai, en general, cap mena de religiositat ni tan sols de deferència.

El mobiliari ha estat sempre una imatge més del casament, del millorament de fortuna o del canvi de pis.

I no obstant aquest trist desmenjament nacional i aquesta fredor davant la creació autòctona d'un moble, Catalunya ha reeixit en grans troballes i, exactament com en altres coses, ha sortit l'individualista, l'home aferrat al seu art que ha obligat a posar el nostre nom en la més vulgar monografia moblistica.

Barcelona sofrí un temps particularment miserable, orfe del més insignificant ordre estilístic i al qual posà fi l'aparició d'una figura extraordinària voltada d'uns quants altres grans coneixedors.

Ens referim al vell moblista Vidal. Ell de fet fou el que introduí en el gust general la necessitat de la submissió als canons d'un estil. Trencà la rutina de l'utillament d'un pis a la poca-solta, d'aquell pis del qual no

Com a un dels principals i com a prototipus, esmentarem la personalitat d'un reusenc, Higiní Rocamora, en el taller del qual vaig tenir l'honor d'iniciar-me en la matèria de la qual parlo, i que era un home que posseïa el furor creador dels grans genis del Renaixement empeltat en el seu esperit de treballador.

Encara que especialitzat en la construcció d'altars, ell era un tallista formidable, dominava el moble extraordinàriament i sense exagerar pot dir-se que era una font d'informació de primer ordre, de la qual havien

Creiem, ara que Badrinas ens ha promogut aquest record i que hem vist passar una retrospectiva de dotze anys enrera, que MIRADOR compleix un deure estampant el nom d'aquests humils artistes gairebé anònims que amb una sola i rudimentària preocupació de posteritat, filla de l'exaltació de les figures abrandades del Renaixement Italià, abocaren una gran ciència que pel fet d'ésser autodidàctica era d'un valor emocionant.

Antoni Badrinas és un successor magní-

més ha quedat la cama torçada d'un lavabo i el darrer metall de l'horrid paraigüer; fou el que assenyala vigorosament les particularitats peculiars de cada art establert.

Això, naturalment, féu triomfar el moble francès, que ja des del segle XVII portava la iniciativa.

S'arreglaren els quatre Lluïsos, sobrevingué l'austeritat del primer Imperi i com a un nou món descobert als ulls entumits dels nostres avis, començaren de pendre valor els conjunts d'interiors sotmesos a una norma, s'originà un desenvolupament artístic en l'esperit del client i a poc a poc es reconquistaren posicions en pro del bon gust, mentre s'ensorrava per sempre més l'autoritat insuficient i extrínseca del cap de família davant l'acte de la tria i compra d'un parament en la botiga del fabricant.

D'aquests primers temps tenim aplecs meravellosos, purs models, brillantment executats, de grans peces de Lluís XIV i XVI especialment, dels quals algun dia parlarem pel seu alt interès documental i artístic.

La reacció assolida per l'agraïment d'unes persones que sota un criteri decoratiu s'adonaren d'un grapat d'avantatges, portà aquella valuosa intervenció de grans valors dintre l'ofici, que ha culminat avui dia en la presència de mestres ebenistes d'allò més importants, Badrinas, l'expositor de la Sala Parés, un d'ells.

Dintre el ram de la construcció de la moblisteria i de decoració en general, s'entronitzà una febre d'artistes que lluitaven encarat amb l'estil per a la consecució d'una supremacia, i d'aleshores ens provenen una sèrie de personatges, viu encara algun d'ells, que assoliren un domini total sobre el seu estil preferit.

tret inapreciables coneixements un gran nombre de persones de Facultat que l'escollaven com a un veritable oracle.

Podia improvisar una conferència documentadíssima de la història del moble, des de les aplicacions històriques de que s'originen els egipcis, passant per les influències orientals que decantaren a Itàlia a un emmurrallament servil de Venècia, i acabant en les grans obres del servidor de Lluís XV, l'excel·lent marqueter del XVIII, Oeben.

Higiní Rocamora, a més a més, posseïa una llibreta d'apunts que no s'amagava de dir que era una panacea inestimable. En ella hi havia degudament sintetitzat fins el darrer detall cabdal d'un estil.

A mi, de petit, em feia l'efecte que era un talismà posseït el qual es podia anar pel món sense por de res, i ara ja de gran em faig el càrrec que de cara a l'ofici no m'errava pas de gaire.

Aquestes persones que aquests detalls deixen retratades són els precedents de la generació que avui amb suficiència tracta el moble, mirant esgarriatament el buit que s'observa darrera d'ells, en la dissipada legió d'aprenents sotmesa a la galvanització demagògica dels falsos líders socials.

Les paraules dedicades als dos artífexs esmentats, agafats a l'atzar entre tots els que feren possible el canvi del gust dels avantpassats, a més d'un petit homenatge, creiem que tenen la força suficient per a evocar als nostres lectors la participació que tingueren en l'obra general del redreçament català.

Vivia encara l'amor a l'ofici. Per amor propi, per un «artístic» desig de superació, operaris de darrer rengle s'esbatussaven en una lluita sorda i de cara a la feina amb la noble arma de la garlopa o de la gúbia.

fic d'aquests vells que l'un darrera l'altre van desapareixent.

El seu moble és el que ha anat quedant del llimar del temps, el que ha quedat del moble antic, quant a qualitats, després de passar pel sedàs que la modernitat ha presentat imperativament com si fos un obligat plat d'almoïna.

Tot moble de Badrinas és un producte de depuració que ha de quedar com a reflex de l'època, amb la mateixa importància de caràcter que ha fet quedar les consoles isabelines, els bufets italians, els barguenys espanyols i les vitrines Lluís XVI.

Ja expressada ben patentment la meua admiració sense reserves pels vells homes introductors de l'estil a casa nostra, crec que la màxima paraula que puc oferir a Badrinas és la de dir amb tota convicció que és admirable tasca de la divulgació del bon gust

per mitjà dels mobles ponderadíssims, tasca que com el flamenc Rubens fa el paral·lela amb la pintura com ho féu el geni d'Anvers amb els projectes de mobiliari per al duc de Lerna, si bé en aquest darrer punt no arriba ni tan amunt com el flamenc ni com el mateix quan tracta el moble o bé la decoració.

ENRIC F. GUAL

DEU ANYS PELS TALLERS

"Picasso i els seus amics"

Fernande Olivier, o, millor encara, Fernande a seques; un nom que no dirà res a molta gent; però, en canvi, quin poder d'evocació no tindrà per a molts amics nostres, alguns desapareguts ja per dissort d'entre nosaltres? Ja fa temps, Sagarra (MIRADOR, núm. 54, 6 de febrer de 1939), entretenia els nostres lectors parlant-los del Guaiaba; la il·lustració que acompanyava l'article era una foto presa en el taller d'aquest nom tropical, en la qual apareixien Fernande, Picasso i Ramon Reventós. I ara aquella Fernande que per no tenir sabates s'havia d'estar dos mesos sense sortir del taller de Picasso, o no podia alçar-se del llit perquè no hi havia carbó per a la calefacció del taller glacial; aquella Fernande companya del Picasso dels anys de misèria i que no ha sabut ésser-ho dels de prosperitat, se'ns ha destapat amb un llibre vivíssim, a posar al costat de *Les veïlles du «Lapin Agile»*, del de Paul Yaki, d'alguns de la col·lecció *La Vie de Bohème* dirigida per Carco, i tants altres sobre aquells anys de misèria i bon humor de la bohèmia parisena de principis d'aquest segle, en la qual figuren una colla de catalans. La Fernande a penes se'n deixa cap: Angel Soto, Ricard Canals, Nonell, Manolo, Joaquim Sunyer, Pichot, Enric Casanoves, aquell pobre Casagema que es suïcidà (algú diu que per ella)...

Més o menys episòdicament, al costat d'aquests trobarem més noms coneguts encara: els espanyols Durio, Echevarría, Zuloaga; els literats francesos Moréas, Max Jacob, Guillaume Apollinaire, Mac Orlan, Carco, André Salmon; els pintors Van Dongen, Matisse, la Laurencin, Vlaminck; més o menys mecenes com els Stein, Maurice Raynaud, Frank Haviland; el modista Poiret; actors com Dullin i Harry Baur; els marxants Sagot, Vollard, Kahnweiler... I ens en deixem.

Tot aquest món bigarrat i pintoresc circula a perlet per les pàgines de *Picasso et ses amis*, pintat al natural, amb una agudesia d'observació sorprenent. El més aforissat escèptic entestat a sospitar que una pàgina dedicada per la Fernande, no podrà negar, almenys com a concessió irrefragable, que la magra companya del temps de les vaques mages ha sabut veure, escoltar i retenir. I ha sabut contar i tot, afegiran les persones de bona fe.

Es que l'important, per a qui escriu memòries, és tenir alguna cosa que valgui la pena per dir, i dir-ho amb naturalitat, sense enfarregar-se amb teories i pretensions transcendents.

Però aquesta naturalitat no exclou, en el llibre de Fernande Olivier, la malícia més aguda. La mateixa manera com tracta Marie Laurencin fa sospitar una certa manca de simpatia ben corrent d'una dona envers una altra. El propi Picasso no es veu lliure d'alguna remarcada intencional, i que fa tot l'efecte que és justa. Aquella íntima tristesa de Picasso que el treball li fa oblidar, la seva defensa constant contra el caire infantil i tendre, que la Fernande apunta, ens havien estat així mateix remarcats per aquell gran observador, finíssim psicòleg, que és Manolo, de Manolo si dròle qui ne renouait jamais à un mot d'esprit, dût-il pour cela blesser son meilleur ami.

Característica aquesta, però, de tota la colla: «... peu d'amis de ce groupe prenaient la défense des absents, et j'ai souvent remarqué, au contraire, que malgré la solide affection qui semblait les unir, dès qu'un ami partait, à peine avait-il dépassé le seuil, que les autres commençaient à en dire du mal. C'était là un des graves défauts de Picasso, de Max Jacob, qui ne pouvaient d'ailleurs jamais résister au désir de faire de l'esprit. «Esprit méchant» aux dépens de leurs meilleurs camarades.» Aquest defecte — que fa pensar en la definició que Camps Margarit feia d'una penya: una colla d'amics que no s'estimen — potser és general pertot, però acusadíssim en els medis artístics, on arriba a assolir una ferocitat extraordinària.

El llibre de la Fernande es guarda de tota ferocitat, però cal dir que no deixa gens ben servits, per exemple, el crític Basler, dur per als pintors i tendre per als marxants; el marxant Clovis Sagot, afamador usurari; Juan Gris, Metzinger i Gleizes, veritables *profiteurs* del cubisme; fins potser Braque, que fa l'efecte que *madrugà* exposant una tela cubista abans que Picasso, sense dir-ne res a aquest i al cap de poc temps d'una discussió en la qual el normand no es volia convèncer per les raons de l'andalús. Però tot això és dit — moltes

vegades només insinuat — sense repenjar-s'hi gens, amb una lleugeresa de toc i una traça que molts professionals no tenen. Rebentada, allò que se'n diu rebentada, potser només hi ha la del modern *Lapin Agile*, comparat amb el que era quan se'n deia, pròpiament, el *Lapin à Gill*, després d'haver estat *Au Cabaret des Assassins*.

Fóra inexacte dir que *Picasso et ses amis* és només un llibre divertit, una bella reeixida en la història anecdòtica. Això, que ja és una cosa prou important i a més a més

Fernande, per Picasso

certa, no seria un judici complet sobre aquest llibre, massa ric de fines remarques perquè pugui ésser negligit per qui porti una intel·ligent curiositat a les coses de l'art.

Tot el que fa referència a una gran figura — tan discutible com es vulgui, però gran — com Picasso, té el seu valor, i com els bons llibres de memòries, fa reviu el que explica, i té l'avantatge, sobre moltes — i adhuc il·lustres — mostres del gènere, que s'hi parla en primera persona d'una manera discreta, a una distància astronòmica de l'embafament del *moi, haïssable pronon*.

Tota aquella època heroica, quan entre Picasso i Soto tenien un sol parell de guants i els calia dur una mà a la butxaca, Manolo organitzava rifes d'obres seves que duraven tres anys, Van Dongen mantenia la família amb cent francs cada mes, Utrillo pagava el compte de la taverna amb una tela i el pobre Rousseau retratava contra gènere els botiguers del barri, ha desaparegut. La vella colla començà a esquarterar-se ja abans de la guerra. Es amb enyorança i malenconia que Fernande Olivier clou el seu llibre, planyent els companys d'aquell temps, arrossegats ara per les necessitats que s'han creat, l'obligació de conservar una glòria que els és feixuga, una popularitat de vegades no adquirida amb el talent, uns lligams mundans inexorables... enmig de la solitud moral més autèntica, la més terrible.

Aquest llibre i els altres que hem al·ludit al començament ens han fet pensar, de passada, en la utilitat que se n'escriu algun de semblant en català. És clar que si manquen biografies serioses de molts artistes catalans, més encara han de quedar per escriure els anecdòtics dels tallers barcelonins, prou rics en tipus i anècdotes per a oferir una primera matèria vivíssima i pintoresca. Josep Maria Junoy, Quim Borralleras, Domènec Carles, Josep Dalmau i tants altres podrien estar dies seguits parlant sense parar de fets de la petita història artística.

J. C.

GALERIES SYRA. Pròximament, exposició d'artistes catalans contemporanis, les obres dels quals seran adjudicades al més dient.

raspalls per a tots els usos
articles de neteja—objectes per a presents
rambla catalunya, 40

Concurs de Cactus i Plantes grasses

Alguns números enrera parlàvem en aquest mateix lloc de la represa de l'ofici a les plantes grasses i especialment als cactus, després del quasi complet abandó en què havien estat tingudes llarg temps, i insinuàvem que probablement es realitzaria, aquesta mateixa temporada, alguna iniciativa relacionada amb el favor creixent atorgat a aquests curiosos vegetals.

En efecte, ha estat ja anunciat un concurs, reservat estrictament als amateurs de cactus i plantes grasses, dotat amb premis d'encoratjament.

Molt aviat s'inaugurarà a les galeries Syra l'exposició dels exemplars i col·leccions que prenen part en aquest concurs, el qual compta, a més a més, amb la participació fora de concurs d'importants col·leccionistes, que han volgut pendre-hi part en aquesta forma desinteressada a fi d'afavorir encara més la inscripció d'amateurs posseïdors de col·leccions més modestes.

Es molt probable que, segons siguin els resultats d'aquest primer assaig, siguin repesos regularment en anys successius

«Stapelia variegata»

Demés del plaer del col·leccionisme, l'afició als cactus té en el nostre país l'avantatge gens negligible de poder comptar amb unes condicions climatològiques que l'afavoreixen en gran manera i no exigeixen les costoses instal·lacions i les regulars despeses que una col·lecció de cactus suposa en altres països.

A. Badrinas

Exposa els seus darrers
models de Mobiliari a
la Sala Parés,
del 4 al 17 del corrent

Exposició i venda: DIAGONAL, 460

SALA BUSQUETS

DISSABTE, 11
Inauguració Exposició Domènec So er. Olis i Aquarel·les
Inauguració Noves Sales Exposició Mobles
PASSEIG DE GRACIA, 36 - TELEFON 16925

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Tèlèfon 11655

MUSICA I RADIO

UN GRAN MUSICOLEG CATALA

Mossèn Higiní Anglès

No fa pas gaire més de mig any que em trobava en el despatx de l'eminent musicòleg alemany doctor Johannes Wolf, director de la secció de música de la Biblioteca de l'Estat i catedràtic de la Universitat de Berlín, explicant-li la meua idea de venir a Espanya. No oblidaré mai aquell gest misteriós amb què agafà un gruixut còdex preciosament relligat, col·locat en un lloc d'honor de la seva biblioteca, i me l'allargà sense dir ni una paraula. Amb un sentiment de veneració i de curiositat, vaig obrir aquella obra voluminosa i vaig llegir per primera vegada el nom d'Higiní Anglès. Era el primer volum del famós còdex de Las Huelgas.

Ja aleshores, fullejant de correguda aquell llibre important els dies agitats dels meus preparatius de viatge, em vaig adonar que hi havia treballat un personatge d'excel·lent envergadura científica i de vasta cultura musicològica, i al mateix temps — cosa que confirmava el meu venerat mestre, el professor Wolf —, que Catalunya, com la resta d'Espanya, encara devia ésser rica en trossos del seu passat musical, ben seductor per a recerques científiques i històriques.

La meua primera conversa amb Higiní Anglès em demostrava que no m'havia pas equivocat. «Tota una vida — em deia el gran savi, que em rebé de la manera més amable — no bastaria per a resuscitar el passat meravellós de la nostra vida musical.» Era amb plaer que jo em prestava a col·laborar en aquest camp d'investigacions científiques, i em sento orgullós de poder-ho fer al costat d'un tal home, igualment admirable per la integritat del seu caràcter i per la seva qualitat científica.

Les presents línies es proposen de revelar als nostres lectors la importància de l'obra d'Higiní Anglès per a la ciència. I, tot dient això, tampoc hem d'oblidar el mèrit d'un altre gran savi català, Jordi Rubió, el ben conegut director de la Biblioteca reorganitzada l'abast de les idees científiques i les capacitats úniques del jove clerge musicòman, que deu anys enrera no era sinó un assidu visitant de l'esmentada Biblioteca, i ara hi té el seu lloc com a director de la secció musical.

El còdex musical de Las Huelgas, més amunt mencionat, revela una de les èpoques més ignorades de la història musical d'Espanya: la de la música a veus de l'*Ars antiqua* del segle XII fins al començament del XIV. A fi de posar en clar els problemes d'aquells temps, la Biblioteca de Catalunya encarregava a mossèn Anglès la tasca de l'edició completa d'aquell important manuscrit, que es guarda en el famós monestir cistercenc de Las Huelgas, prop de Burgos.

El nostre gran musicòleg ha aconseguit amb tres grossos volums la tasca de fer-nos accessible, no solament el facsimil i la transcripció d'aquella preciosa obra, sinó també la de donar-nos en el primer volum un estudi minuciós del valor científic del còdex. Trobant-se, per la riquesa dels seus coneixements lingüístics, del tot a l'altura de la musicologia internacional contemporània, ens desenrotlla un vast quadro de la cultura musical hispànica i de les diferents formes musicals dels temps medievals. El còdex ens aporta noves llums sobre la proveniència del canó i de la fuga i en general de la manera de composició musical a l'Edat mitjana. El seu coneixement és indispensable

per a l'estudi de les melodies religioses. A més a més, «el nostre còdex ens ha obert camins nous per a l'estudi de les proses peninsulars i aporta mostres inèdites del text i de les diferents melodies del gènere popular de les seqüències. El còdex de Las Huelgas, doncs, demostra que Espanya va practicar la polifonia àdhuc en els monestirs religiosos i aporta un fons autòcton fins ara desconegut.»

La segona obra cabdal del nostre musicògraf — al costat d'innombrables estudis

Primera pàgina del còdex de Las Huelgas

sobre la música a Catalunya, els trobadors, els organistes espanyols, etc. — és l'edició completa de les obres de Joan Pujol. Mentre feia el còdex de Las Huelgas, Pujol va recollir música a Espanya, l'obra de Pujol pertany més aviat a la història musical de Catalunya. Les misses, motets i villancicos d'aquest mestre de capella de la seu de Barcelona (1612-26) han estat executats en ocasió de festes i solemnitats barcelonines i han encantat les orelles de les generacions del segle XVII. La introducció al text íntegre de l'obra de Pujol, elaborada pel zel científic d'Higiní Anglès, ens revela la riquesa i l'esplendor de la vida musical barcelonina dels segles XV, XVI i XVII. Sembla que a penes hi havia esdeveniment d'importància, sia les festes dels sants, sobretot la de Sant Jordi, sia l'arribada d'un rei, sia l'enterrament d'una autoritat de la ciutat, que no anés acompanyat de la pompa d'una música rica i artificial.

El dipòsit inestricable de musicalitat que ens presenta el passat del poble espanyol és el tema sempre variat de l'obra científica d'Higiní Anglès. Les investigacions que l'ocupen actualment i el resultat de les quals apareixerà en el transcurs dels anys vinents, treuran a llum molts de detalls ben interessants de la intensitat de la vida musical de tota l'Edat mitjana fins al segle XVII. Que els resultats d'un tan noble zel científic serveixin a les generacions dels nostres dies per a ésser dignes descendents d'un tan ric passat!

OTTO MAYER

NOTES DE RADIO

La ràdio britànica és buròcrata

«Winston Churchill, que fins ara es trobava gairebé sol en la lluita contra la dictadura governamental anglesa en el domini de la ràdio, acaba de trobar un ajut important en l'adhesió al seu punt de vista, de Lloyd George, Austen Chamberlain i Snowden, homes tots ells de partits polítics oposats; espera doncs, des d'ara, atacar amb més èxit el control governamental dels espais aeris. Churchill combatia la B. B. C. sobretot perquè no li havia permès de criticar, per ràdio, la política del govern a l'Índia. Evidentment, es pot criticar, des del punt de vista polític, el control del govern sobre la T. S. F.»

«Els britànics havien acceptat que els privessin de la llibertat de l'èter, perquè els deien que les emissions privades no els donarien mai emissions tan bones com les estacions oficials. Però tothom no creu que els programes anglesos siguin perfectes. Hi ha molts anglesos que diuen que les emissions americanes són més interessants i més variades que les obtingudes amb els mètodes solemnes i pedagògics aplicats per la B. B. C. En resum, el públic opina com Churchill, contra la censura.»

«La radiofonia britànica té, necessàriament, tots els defectes d'una institució buròcrata. És recarregada, no té fantasia, és didàctica i menysprea els desigs dels oients. Tendeix naturalment a prohibir les discussions públiques: sempre és més fàcil per a un censor de dir «no» que «sí». No fer res i prohibir, tal és l'actitud més segura per a un buròcrata, i els censors, nomenats pel govern, faran sempre el joc del govern.»

(De The Chicago Tribune, edició europea.)

Però es veu que aquesta qüestió dels programes fa de molt mal arregar a tot arreu on es toca. Així veiem a França, mentre es duu a terme la reorganització estatal de les emissores, com ningú no discuteix a penes res sobre l'aspecte tècnic. En canvi, són molts els que es queixen dels programes radials.

En aquest punt, com a model per a no ésser imitat, podem donar moltes lliçons.

La lluita contra els paràsits a Suïssa

Des del primer de juliol d'aquest any, els aparells venuts o instal·lats tenen un recàrrec de cinc francs suïssos, destinat a un fons de propaganda dedicat principalment a la lluita contra els paràsits.

Què és "Matrícula 33"

Una gran producció, una pel·lícula de tema apassionant; la reexida definitiva en l'obra, de l'argument i de l'execució.

Es la darrera adquisició de FILMS ARTISTICA BARCELONESA, i amb la qual la popular firma assolirà prestigi merecut, basats en el triomf sinònim d'èxits de públic, de crítica, de taquilla.

Raons: Matrícula 33 és una pel·lícula d'espionatge, un llegat de la postguerra, es podria dir la visió estricta i exacta del que fou la vida dels grans aventurers espies, que organitzaren la vasta xarxa confidencial dels exèrcits alemany, anglès i francès durant l'horrenda hecatombe que ensagnà Europa de 1914 a 1918.

La realització de les escenes és d'un realisme emotiu, subjugant i compenetrada plenament amb la concepció d'Alex Madis i Robert Bourcard, autors que l'han adaptada a la pantalla, amb la col·laboració de Paul Schiller, i Karel Anton l'ha posada en escena amb Ted Pabst com a primer operador. Els decorats són de Menessier i Renout. El repartiment ens brinda els noms d'André Luguet i Edwige Feuillère... després, Abel Tarride, Camille Bert, Mona Doll, Barency, Abel Jacquin, Roger Maxime, René Stern i Mailly el secunden en llurs rols.

Una apoteosi durant la seva exhibició en l'elegant Rex parisenc. Aquí, per a la seva estrena, se li pot augurar, més enllà de la propaganda, més ença de les promesses, presagiant la realitat, un èxit sense precedents.

La política i els discos

Es diu sovint que en la propaganda electoral els oradors moltes vegades repeteixen conceptes dintre d'una mateixa sessió, i després en una altra tornen a dir sempre el mateix. Per això vulgarment es diu que no surten del mateix disc. Sortosament, el públic de míting no és molt exigent i s'ha format ja, principalment en aquests darrers temps, un públic habituat que sempre és el mateix, i hi ha un nucli d'espectadors completament neutres que van seguint mítings i més mítings a través de totes les barriades i sales. Es doncs en llenguatge figurat que s'empren els discos en política, però també n'hi ha de materials, que contenen enregistraments destinats principalment a la difusió d'una idea.

Heus ací justament dos elements ben antagònics, per a la unió dels quals cal un gran esforç. D'una part el disc vol dir permanència, i si algun retret se li pot fer és precisament la manca de renovació, ja que en aquest cas el canvi vol dir la destrucció. La política, pel contrari, és, o hauria d'ésser, renovació i progressió, i per això els discos que contenen afirmacions polítiques sovint ens semblaran endarrerits per no respondre a les circumstàncies que varen donar lloc a llur enregistrament. La reproducció d'un enregistrament de qualsevol parlament fet deu anys enrera esdevindria gairebé grotesca, tament com s'escau amb la projecció d'un film d'avantguarda.

Malgrat tot, hi ha discos que podríem anomenar, més que polítics, patriòtics. Gairebé tots els caps d'Estat han enregistrat allocucions amb un fi determinat. Hi ha enregistraments dels reis de Bèlgica i d'Anglaterra, i fins i tot de l'ex-rei d'Espanya. Figureu-vos doncs el desastrós efecte de l'audició d'aquest darrer. Amb la proclamació de la República, Odeon i la Companyia del Gramòfon varen fer enregistraments d'aquest caire, un d'ells omplert pel senyor Macià. Molts discos d'aquesta mena no són posats a la venda; els editors se'n reserven

els originals per a treure'n còpies si són sol·licitades.

La Societat Radiofònica del Reich ha fabricat una placa formant tot un document sonor, que per als efectes de publicitat del hitlerisme no té parió. Comença amb l'enregistrament del repicament de campanes de l'església de la guarnició de Potsdam. Després segueix un llarg murmurí de la multitud que subratlla la desfada dels diputats nazis. La veu tremolosa del mariscal Hindenburg es fa sentir després recordant els destins de Prússia. Per fi és Hitler el que pren la paraula amb tons enèrgics per a recordar l'obra revolucionària del Tercer Reich i apellar a l'ajuda del poble per a prosseguir la tasca. Els tocs de corneta s'ajunten amb els canons i les marxes militars. Ara és Goering el que parla, i després més crits i tocs de timbal. Tot plegat forma el disc titulat *Records del 21 de març de 1933*. Al seu país potser tindrà èxit i haurà respost a la intenció propagandista dels ordenadors de l'enregistrament. En una revista francesa, però, el crític Vuilleumoz anomena aquest enregistrament *L'hiliterisme en pastilles*, i malgrat tot més val que produeixi aquesta impressió irònica i festiva en l'oient.

Es el resultat, però, de tot enregistrament que surt dels límits que forçosament ha de tenir el contingut d'un disc, que mai no pot ésser l'expressió de res transcendental, puix del contrari es cau tot seguit en el ridícul.

No solament amb discos de parlaments es pot fer política; hi ha infinitat d'enregistraments de cançons, himnes i marxes que poden exaltar l'auditori en forma molt més expressiva que la que comporta la dicció transcrita per un enregistrament d'una literatura freda que conté sempre uns mots que semblen de ritual i que no poden portar l'oient més que a l'avorrimet o al sentiment del ridícul.

J. G.

Diverses qüestions del disc

Desgavell

Dominique Sordet, competent crític musical, ha publicat una sèrie d'articles documentadíssims demostrant la part de les necessitats comercials en la indústria del disc. En efecte, el públic poc nombros de la música clàssica no podia mantenir una indústria, la qual, per a trobar compensacions, ha d'extreure el màxim de la música popular.

Però René Lévy, el crític de *Monde*, troba que no és aquesta tota la veritat, i que la indústria fonogràfica és víctima també de l'anarquia en els seus debats el món capitalista en general.

«Una prova nova, i bastant decisiva — escriu —, ens la dona la publicació simultània del *Concerto en la menor* per a quatre violins i orquestra, de Vivaldi, transcrit per a quatre pianos per J. S. Bach.»

Lévy es pregunta què fa la Cambra Sinfoníca del Disc, que hauria d'unificar els esforços de les cases editorials.

«Inevitablement, l'èxit que cada una d'elles estava en el dret d'esperar d'aquest enregistrament, serà reduït a la meitat, ja que la qualitat d'impressió és sensiblement igual. I el director comercial de cada una de les dues firmes, inevitablement, decidirà que Bach no surt a compte i que convé multiplicar encara

una mica més els discos de cançonetes i de films sonors.»

Un començ d'organització, l'establiment d'una entesa, permetria — afegim — de «no reduir encara més, amb errors així, la part ja massa reduïda reservada a la música en l'edició fonogràfica.»

La data dels discos

Des de *Marianne*, Jean-Richard Bloch ha demanat, raonablement, que els discos siguin datats, tal com els llibres dels editors que saben el que es fan:

«L'evolució tècnica és tan ràpida, que el comprador té dret a saber de quina època és l'enregistrament que li és ofert. Aquesta indicació no li és menys útil, si el cas s'escau, per a fer justícia a un disc antic. El nostre judici no serà el mateix si es tracta d'una edició de 1926 o de 1933. Altrement, però, es pot constatar que les darreres produccions d'Ultraphone porten, impresa en la pasta mateixa del disc, la data del dia del tiratge. És clar que això no implica pas el coneixement de la data en què ha estat gravada la matriu original. Però de totes maneres és un progrés. Esperem que aquesta pràctica es generalitzarà.»

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa ■ Màxima qualitat

AVINYÓ, 19, pral. ■ Telèfon 17047 ■ BARCELONA

MORIÑIGO ULTIMES NOVELATS

CLARIS, 4

Bates, Batins, Corbates, Mitjons, Gèneres de punt * Distingeixi's vestint a la casa MORIÑIGO * Preus limitats

Sols "Moriñigo" li ofereix articles d'alta qualitat a baixos preus

TRAJOS a mida tall perfecte. a Ptes. 175

Gavany estam forrat en seda, confecció acurada, a Ptes. 120

—Qui és l'idiota que t'ha dit que escorbris?
—El suboficial, sergent.
—Està bé; quatre dies de prevenció per haver tractat el suboficial d'idiota.

(Gringoire, París)

—Que fa cinema Mac Intosh, que porta sempre pantalons de golf?
—Crec que la setmana passada va perdre un xiling perquè tenia una butxaca foradada.

(Weekly Telegraph)

La senyora. Diu que ha servit a casa de lord Selton? Com ho pot provar?
La minyona nova. — Li puc ensenyar coberts i altres coses marcades amb les inicials.

(Everybody's...)

—Qui de vosaltres ha trencat el gerro?
—Papà, no voldràs que comprometi el meu germanet...

(Fliegende Blätter. Berlín)

«Al Tirol han estat trobades unes vaques amb creus gammades pintades a la pell.»

(Els diaris)

—Em sembla que als toros els agrada...

(Der Goetz von Berlichingen, Viena)